

АНОТАЦІЯ

Михайлюк І.С. Управління власними фінансовими ресурсами підприємства (на матеріалах Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ») – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування денної форми навчання. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2021. 85 с.

У магістерській роботі наведено теоретичні узагальнення і обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення управління власними фінансовими ресурсами підприємства.

Визначено сутність власних фінансових ресурсів і необхідність дотримання їх структури на підприємстві. Відзначено особливості фінансово-економічного механізму управління власними фінансовими ресурсами підприємства. Як невід'ємна частина фінансового менеджменту, управління власними фінансовими ресурсами організації спрямовано реалізацію його головної мети – забезпечення ефективного фінансування розвитку організації у майбутньому періоді за усіма напрямками його господарської діяльності, спрямованого на зростання його ринкової вартості.

Практичні аспекти управління фінансовими ресурсами досліджувались на прикладі Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», що входить до складу великої національної корпорації «Оболонь». У роботі запропоновано складові елементи моніторингу управління фінансовими ресурсами підприємства. Доведено, що моніторинг має здійснюватися на всіх рівнях управління фінансовими ресурсами підприємства.

Опрацьовані в роботі теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані в практиці функціонування сучасних підприємств незалежно від форми власності та виду діяльності.

Ключові слова: фінансові ресурси, власні фінансові ресурси,

моніторинг, оптимізація структури капіталу.

Summary

Mikhailyuk I.S. Management of own financial resources of the enterprise (on the material of the Malting Plant of PJSC "Obolon") - Qualifying scientific work on the right of the manuscript. Master's thesis on obtaining a master's degree in specialty 072 Finance, Banking and full-time insurance. Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytsky, 2021. 85 p.

The master's thesis provides theoretical generalizations and justifications for practical recommendations for improving the management of own financial resources of the enterprise.

The essence of own financial resources and necessity of observance of their structure at the enterprise is defined.

Features of the financial and economic mechanism of management of own financial resources of the enterprise are noted.

As an integral part of financial management, management of the organization's own financial resources is aimed at achieving its main goal - to ensure effective financing of the organization in the future in all areas of its economic activities aimed at increasing its market value.

Practical aspects of financial resources management were studied on the example of the Malt Plant of PJSC "Obolon", which is part of the large national corporation "Obolon".

The paper proposes the constituent elements of monitoring the management of financial resources of the enterprise.

It is proved that monitoring should be carried out at all levels of management of financial resources of the enterprise.

The theoretical provisions and practical recommendations developed in the work can be used in the practice of modern enterprises, regardless of ownership and type of activity.

Keywords: financial resources, own financial resources, monitoring, optimization of capital structure.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи управління власними фінансовими ресурсами підприємства.....	8
1.1 Сутність власних фінансових ресурсів і необхідність дотримання їх структури на підприємстві	8
1.2 Власні фінансові ресурси як об'єкт управління у фінансовому менеджменті підприємства	15
РОЗДІЛ 2. Сучасний стан управління власними фінансовими Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»	22
2.1 Особливості формування та використання власних фінансових ресурсів	22
2.2 Аналіз етапів управління власними фінансовими ресурсами	35
РОЗДІЛ 3. Удосконалення управління власними фінансовими ресурсами на підприємстві.....	46
3.1 Розробка прогнозу обсягів формування та використання власних фінансових ресурсів	46
3.2 Обґрунтування заходів із управління власними фінансовими ресурсами підприємства.....	57
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність. Результати у будь-якій сфері бізнесу залежать від наявності та ефективності використання фінансових ресурсів, що прирівнюються до кровоносної системи, яка забезпечує життєдіяльність підприємства. Відкриваючи свою справу, підприємець повинен розуміти, що її не можна організувати, не маючи власних фінансових ресурсів, тобто власного капіталу, оскільки платоспроможність суб'єкта господарювання визначається раціональною організацією фінансів. Роль власних фінансових ресурсів організації важко переоцінити. Фактично це кошти, що у розпорядженні фірми, які приймають у процесі підприємницької діяльності різну форму, втілюючись у основні засоби, запаси, дебіторську заборгованість та інші активи.

Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасних нестабільних економічних умовах підприємства змушені приділяти більше уваги проблемам, пов'язаним з формуванням та підвищенням ефективності використання власних фінансових ресурсів, активізувати пошук шляхів покращення свого фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок у дослідження теоретично-методичних та практичних засад управління фінансовими ресурсами зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як, зокрема, Бланк І.О. [11], Вівчар О.Й. [17], Кірданов М. Г. [35], Мельник М.В. [44], Порохня В.М. [51], Опарін В. М. [48], Поддєрьогін А.М. [66], Кірданов М. Г. [35], Саяхов Т.Р. [58], Савицька Г.В. [56], Юхименко П. [71]. Високо оцінюючи науковий доробок зазначених учених, зазначимо, що необхідним є подальший розвиток теоретико-практичних аспектів управління власними фінансовими ресурсами в умовах нестабільного економічного середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення управління власними фінансовими ресурсами підприємства.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- визначити сутність власних фінансових ресурсів і необхідність дотримання їх структури на підприємстві;
- систематизувати уявлення про власні фінансові ресурси як об'єкт управління у фінансовому менеджменті підприємства;
- визначити особливості формування та використання власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»;
- здійснити аналіз етапів управління власними фінансовими ресурсами;
- опрацювати підходи до прогнозування обсягів формування та використання власних фінансових ресурсів;
- обґрунтувати напрями оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління формуванням, розподілом і використанням власних фінансових ресурсів підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні аспекти управління формуванням, розподілом і використанням власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Методи дослідження. Методичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, присвячені проблемам управління фінансовими ресурсами підприємств. Для досягнення поставленої мети в роботі використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, зокрема: *аналізу та синтезу*- для аналізу наукових поглядів щодо сутності поняття «фінансові ресурси підприємства» та «власні фінансові ресурси підприємства»; *статистичного аналізу, графічні методи* - для здійснення оцінки динаміки, обсягів та структури фінансових ресурсів підприємства; *порівняння, узагальнення* - для визначення

особливостей управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»; *системний метод, формалізації, узагальнення* для розробки заходів покращення управління фінансовими ресурсами підприємства, удосконалення системи моніторингу ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій, матеріали, розміщені у мережі Інтернет, результати власних досліджень, матеріали фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення магістерської роботи можуть бути використані в практиці вітчизняних підприємств для удосконалення процедур управління фінансовими ресурсами та оптимізації структури капіталу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність власних фінансових ресурсів і необхідність дотримання їх структури на підприємстві

В умовах ринкових відносин промислові підприємства використовують фінансові ресурси, необхідні для функціонування та розвитку суб'єктів господарювання в майбутньому. Вивчення наукових поглядів, що стосуються цього питання, свідчить про відсутність єдиного підходу до тлумачення сутності фінансових ресурсів як у зарубіжних, так і у вітчизняних учених-економістів. На нашу думку, це пов'язано, насамперед, із особливостями розвитку національних економік, а також зі сформованими традиціями у фінансово-господарській діяльності промислових підприємств. З огляду на це, постає необхідність у систематизації та дослідженні наукових поглядів щодо визначення сутності фінансових ресурсів підприємства.

При вивченні змістовного наповнення категорії «фінансові ресурси підприємства» слід зазначити, що існує безліч альтернативних підходів до їх розуміння. Так, Б.А. Райзберг розуміє під фінансовими ресурсами сукупність різних видів грошових коштів та фінансових активів, якими володіє суб'єкт господарювання [59, с.600]. При цьому вони виступають як кінцевий результат взаємодії всіх надходжень та витрат, а також розподілу цих коштів.

В.Г. Золотоговортракує фінансові ресурси як доходи, накопичення та надходження у грошовій формі, що знаходяться у розпорядженні господарюючого суб'єкта, основне призначення яких полягає у виконанні наявних фінансових зобов'язань, здійсненні витрат, пов'язаних з розширенням відтворенням, фінансово-економічним стимулюванням та задоволенням потреб найманих працівників [30, С.121].

Л.М. Павлова дає досить обмежене визначення фінансових ресурсів, відносячи до них виключно власні джерела фінансування відтворювальних процесів, що залишаються у розпорядженні підприємства після виконання всіх поточних зобов'язань. Подібне тлумачення не цілком коректне. Це обумовлено тим, що суб'єкт господарювання не є замкнутою системою. Він взаємодіє із зовнішнім середовищем і на нього безпосередньо впливає цілий ряд факторів. Як видно, дане трактування не охоплює позикові та залучені кошти, які в умовах фінансово-економічної кризи відіграють важливу роль у забезпеченні сталого функціонування підприємства [63, с.45].

На думку І.А. Бланка, фінансові ресурси є сукупністю власних та позикових коштів, а також їх еквівалентів, що надходять у формі грошових фондів цільового характеру, призначення яких зводиться до забезпечення його господарської діяльності у майбутніх періодах [2, с.78].

Н.В. Колчина визначає їх як сукупність власних грошових доходів із зовнішніх надходжень, які необхідні для повноцінного та своєчасного виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат та витрат, пов'язаних із розширенням виробництва [63, с.67].

Особливий інтерес викликає думка Є.П. Коптева, яка пропонує розглядати фінансові ресурси підприємства як форму вартості, яка його обслуговує та щодо якої складаються фінансові відносини між учасниками відтворювального процесу [45, С.44].

Для відображення всіх аспектів досліджуваного поняття наведемо трактування наукової категорії різними вченими (додаток А). Синтезувавши наведені визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним

фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

До основних джерел формування фінансових ресурсів підприємств відносить власні та залучені кошти. До власних належать: статутний капітал, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток. До залучених – отримані субсидії, кредити, пайові та інші внески, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку.

Кожному джерелу формування фінансових ресурсів притаманні певні як позитивні, так і негативні характеристики, що обумовлює різний вплив власних і позикових коштів на діяльність підприємства. Власні фінансові ресурси підприємства характеризуються: простотою і швидкістю залучення; більш високою здатністю генерувати прибуток; забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства, а отже, зниженням ризику банкрутства; збереженням повного управління і контролю з боку первинних засновників.

Водночас обсяги залучення власних фінансових ресурсів є обмеженими, оскільки залежать від фінансових можливостей засновників та ефективності діяльності за попередній період. Збільшення розміру власних фінансових ресурсів, на відміну від позикових, стримує зростання рентабельності власних коштів – показника найбільш привабливого для власників підприємства. Залучення власних фінансових ресурсів супроводжується більш високою вартістю порівняно з альтернативними зовнішніми джерелами.

Професор М.В. Мельник під час розгляду складу та структури джерел фінансування підприємства зазначає, що ці фактори впливають на деякі економічні характеристики [44]:

- 1) рівень фінансового ризику, що залежить від співвідношення власного та позикового капіталів;

2) структура контролю, що змінюється в процесі залучення коштів учасників як джерела фінансування, що впливає на зміну часток у статутному капіталі та самої структури контролю;

3) рівень рентабельності власного капіталу, який визначається ефектом фінансового важеля;

4) свободу прийняття рішень, обмеження якої можливо за наявності різних додаткових обтяжуючих організацію умов формування джерел фінансування, наприклад, необхідності надання забезпечення, обмежень на діяльність організації, які часто можуть бути прописані в кредитних та лізингових договорах, а також договорах страхування майна у разі його прийняття як заставного забезпечення та ін.

Власні фінансові ресурси виступають головним критерієм оцінювання ринкової вартості підприємства. Так, обсяг використовуваних власних фінансових ресурсів характеризує параметри залучення позикових коштів, здатних приносити додатковий прибуток. Цедоводить правомірність позиції, що фінансові ресурси трансформуються в капітал через відповідні джерела – власні, позикові, залучені.

Оптимальну структуру джерел фінансування можна сформулювати, враховуючи [50; 62]:

- стадію життєвого циклу підприємства та його галузеві особливості;
- кон'юнктуру товарного та фінансового ринків;
- кредитну історію підприємства та форму оподаткування прибутку;
- рівень рентабельності основного виду діяльності та ін.

При недостатності чи неможливості залучення будь-яких зовнішніх джерел фінансування, найважливішою умовою результативного функціонування суб'єкта господарювання є підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

Величина власного капіталу дозволяє робити висновки про розміри та масштаби діяльності підприємства. Особливо важливий цей параметр для кредитних організацій, при зверненні до них підприємства за

кредитом, оскільки саме власний капітал має забезпечення у вигляді майна, вільного від зобов'язань [60, с.35].

Власні фінансові ресурси виступають як основне джерело формування майна. Власні кошти враховуються та приймаються на баланс відповідно до інструкції підприємства та правил бухгалтерського обліку [41]. Власні фінансові ресурси формуються за допомогою статутного, додаткового та резервного капіталів, а також нерозподіленого прибутку та інших резервів.

Під власними фінансовими ресурсами мають на увазі загальну вартість коштів організації, що знаходяться неї у власності та використовуються для створення активів [9]. Активи, які сформовані шляхом інвестованого у них власних фінансових ресурсів, називаються чистими активами організації.

Власні фінансові ресурси підприємства мають виконувати наступні функції:

- забезпечення процесу виникнення підприємства;
- формування його стартового капіталу;
- формування ресурсного потенціалу;
- забезпечення безперервності і відтворення торговельного процесу;
- виконання фінансових зобов'язань;
- забезпечення його фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності і ефективності господарської діяльності.

Специфічний зміст власних фінансових ресурсів досить повно визначається наявністю певних ознак.

По-перше, це фонди коштів акумуляційного характеру, що утворюються в результаті виробництва, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу.

По-друге, це кінцеві прибутки, тобто кошти, призначені для обміну на товари.

По-третє, це прибутки після реалізації товарів.

Фінансовим ресурсам в цілому та власним зокрема притаманні такі властивості [7, с.951]:

- фінансові ресурси мають стадію утворення;
- фінансові ресурси відображають відношення до власності;
- фінансові ресурси мають джерела формування і цілі використання;
- від джерел формування та напрямів використання залежить структура фінансових ресурсів [35, с.129].

З одного боку, власні фінансові ресурси можна характеризувати як аналог довгостроковій заборгованості підприємства своїм власникам. З іншого – вартісного – власні фінансові ресурси можна визначити як чисту вартість майна, що визначається різницею між вартістю активів та зобов'язаннями.

Проблеми визначення ефективності окремих аспектів фінансової складової діяльності підприємства неодноразово ставали предметом дослідження вітчизняної економічної науки. Так, під ефективним управління власними фінансовими ресурсами розуміється досягнення необхідних показників фінансової стійкості та вибір такої структури капіталу, коли він забезпечує необхідний рівень самофінансування [58]. Крім того, таке управління передбачає раціональний розподіл чистого прибутку на накопичений та інвестований з урахуванням інтересів власників, максимізацію рентабельності вартості власного капіталу та, зрештою, ринкової вартості бізнесу в цілому [67]. Відповідно до кількісних показників (критерій) ефективності управління власними фінансовими ресурсами відносяться [38, с.11; 40, с.190]:

- досягнення певних параметрів конкретних коефіцієнтів фінансової стійкості (фінансової незалежності, маневреності власного капіталу, забезпеченості власними коштами, забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами фінансування). Для кожного з цих коефіцієнтів існують певні межі кількісних значень, відповідність яким свідчить про правильну політику управління власними фінансовими ресурсами;

- формування такої величини чистого прибутку або інвестованого власного капіталу, утвореного за рахунок чистого прибутку, який міг би забезпечувати покриття потреби в оборотних активах підприємства;

- при максимізації рентабельності власного капіталу досягається максимальна ринкова вартість бізнесу.

Основними напрямками управління власними фінансовими ресурсами підприємства є [46, с.347]:

- робота з джерелами фінансування (власний капітал, розподіл прибутку, випуск та придбання цінних паперів та ін.);
- інвестиції підприємства та оцінка їх ефективності (дохідність капіталу, поточна та перспективна вартість підприємства, оцінка фінансових ризиків і т.д.);
- управління основним і оборотним капіталом;
- фінансове планування;
- аналіз і контроль фінансової діяльності [36].

Управління власними фінансовими ресурсами націлене на максимізацію ринкової вартості бізнесу, тому механізм управління відбивається у фінансовій політиці підприємства [72]. Управління власними джерелами фінансових ресурсів переслідує завдання забезпечення необхідного рівня самофінансування.

Отже, можемо констатувати, що склад та структура власних фінансових ресурсів, їхні обсяги залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому обсяг власних фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективною роботою підприємства. Чим більший обсяг виробництва і вища ефективність роботи підприємства, тим більше обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки. Наявність у достатньому обсязі власних фінансових ресурсів, їхнє ефективне використання визначають добрий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. У цьому зв'язку найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найефективніше їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства загалом.

1.2. Власні фінансові ресурси як об'єкт управління у фінансовому менеджменті підприємства

Власні фінансові ресурси забезпечують життєдіяльність організації, від правильності формування та використання залежить фінансовий стан організації, результати її діяльності. Рух власних фінансових ресурсів у організації проходить три стадії: формування, використання та оборот. Кожній із стадій притаманні свої критерії оцінки ефективності: у формуванні – це оцінка фінансової стійкості, у використанні – оцінка ділової активності, в обороті – оцінка платоспроможності. Очевидно, що запорукою успішної господарської діяльності організації виступає ефективне управління власними фінансовими ресурсами на всіх названих стадіях, що забезпечить позитивний рівень рентабельності та сталу динаміку випуску продукції.

Специфіка фінансово-економічного механізму управління власними фінансовими ресурсами підприємства визначається:

- формуванням статутного капіталу, поділеного на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, і індивідуалізації корпоративної власності за допомогою акцій;
- емісією акцій як найважливішого джерела поповнення капіталу;
- дивідендною політикою підприємства;
- формуванням ринкової ціни акцій;
- диференціацією механізму використання акцій у відкритих і закритих акціонерних товариствах [18, с. 97].

Нарощення власних фінансових ресурсів підприємства та зростання його ринкової вартості пов'язані насамперед із управлінням формуванням власних фінансових ресурсів. Основним завданням цього управління є забезпечення необхідного рівня самофінансування. Управління формуванням власних фінансових ресурсів охоплює такі етапи:

На першому етапі виявляється загальний обсяг фінансування діяльності за рахунок власних фінансових ресурсів, співвідношення темпів відносної

зміни (приросту) власного капіталу темпами зміни вартості активів та обсягу реалізованої продукції, аналізується зміна в часі частки власних ресурсів у загальних джерела фінансування в досліджуваному періоді.

Пріоритетним є вивчення співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, а також вартість додатково залученого капіталу. Одночасно дається оцінка достатності власних ресурсів, сформованих у досліджуваному періоді. Вартісним критерієм такої оцінки є показник "суми приросту чистих активів організації". Його динаміка характеризує тенденцію забезпеченості розвитку діяльності організації власними фінансовими ресурсами

На другому етапі визначається загальна потреба організації в власних фінансових ресурсах, що охоплює необхідну суму формованих рахунків внутрішніх і зовнішніх джерел власних фінансових ресурсів.

Третій етап – оцінка витрат, пов'язаних із залученням власних фінансових ресурсів із різних джерел. Результати такої вартісної оцінки зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування є основою розробки управлінських рішень, які забезпечують приріст власного капіталу організації.

Четвертий етап визначає вирішення завдання забезпечення максимально можливого залучення власних фінансових ресурсів рахунків внутрішніх джерел. Попереджаючи використання зовнішніх джерел формування ресурсів, повинні бути реалізовані всі можливості формування за рахунок внутрішніх джерел. Основні з них – чистий прибуток та амортизаційні відрахування. При плануванні цих показників необхідно передбачити можливості їх зростання за рахунок різних резервів.

П'ятий етап – визначення необхідності залучення власних фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Необхідна величина власних фінансових ресурсів рахунків зовнішніх джерел розраховується за такою формулою:

$$\Delta ВФР_{зовніш} = Пвфр - ВФР_{внут}, \quad (1.1)$$

де $VФР_{зовніш}$ - необхідна величина фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел фінансування,

$П_{вфр}$ – загальна потреба у фінансуванні за рахунок власних фінансових ресурсів,

$VФР_{внут}$ – величина власних фінансових ресурсів, що планується до залученню рахунок внутрішніх джерел

Забезпечення задоволення потреб у власних ресурсах рахунок зовнішніх джерел планується за рахунок залучення додаткового капіталу (власників, інвесторів), додаткової емісії акцій чи за рахунок інших джерел.

Шостий етап передбачає визначення оптимального співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів організації.

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства в цілому та власних фінансових ресурсів, зокрема застосовують показники динаміки складу та структури активів підприємства, ділової активності а також руху та ефективності використання основних засобів.

Ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства і визначається такими критеріями, як місце підприємства на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність [56, с. 407]. Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових і інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства [19, с. 202].

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів організації (виробничої ділової активності) застосовуються різні показники, що характеризують інтенсивність використання всіх ресурсів (ресурсовіддачу) та їх видів: основних, нематеріальних та оборотних активів. Для визначення ділової активності виробничої підсистеми пропонується розраховувати показники, зазначені в таблиці Б.1 (додаток Б). Оцінити, наскільки ефективно

підприємство використовує свої ресурси, дозволяє ділова активність фінансової підсистеми підприємства (таблиця Б.2, додаток Б). Вона проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту засобів підприємства.

Окрім зазначених вище показників, обраховують також рентабельність за активами та пасивами. Так, показники таблиці 1.1 відображають рентабельність джерел формування фінансових ресурсів та швидкість їх окупності.

Таблиця 1.1. Характеристика та обрахунок показників рентабельності щодо власного капіталу і зобов'язань

Показник	Обрахунок	Нормативне значення	Сутність
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Середня величина власного капіталу	Позитивно оцінюється зростання	Величина чистого прибутку, що припадає на кожну гривню власного капіталу підприємства
Термін окупності власного капіталу	100 % / Рентабельність власного капіталу	Позитивно оцінюється зменшення	Період за який буде компенсований чистим прибутком власний капітал підприємства
Рентабельність позикового капіталу	Чистий прибуток / Середня величина позикового капіталу	Позитивно оцінюється зростання	Величина чистого прибутку, що припадає на кожну гривню позикового капіталу
Термін окупності позикового капіталу	100% / Рентабельність позикового капіталу	Позитивно оцінюється зменшення	Термін за який окупляться всі залучені ззовні кошти

Примітка. Систематизовано автором.

Рентабельність власного капіталу показує наскільки відсотків ефективно використовується власний капітал підприємства. Даний вид рентабельності формується під впливом двох чинників – чистого прибутку (чинник прямого впливу) та власного капіталу (чинник оберненого впливу). Відповідно, зростання рентабельності власного капіталу як позитивного моменту діяльності підприємства можна забезпечити за умови перевищення темпів приросту чистого прибутку над темпами приросту власного доходу за умови рівності їх абсолютних значень 1% приросту [66, с. 215].

Рентабельність позикового капіталу характеризує здатність підприємства генерувати необхідний прибуток в процесі господарського

використання позикового капіталу. Визначається як відношення чистого прибутку до середньої величини позикового капіталу.

Аналіз структури капіталу — це важливий етап аналізу власних фінансових ресурсів, який полягає у визначенні оптимального співвідношення між власними коштами, які приносять прибуток, і позиковими коштами, які інверсовано у грошовій формі, в обмін на обов'язки їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства.

Оптимальною можна назвати таку структури джерел, що сформована в результаті оптимізації за різними критеріями [51, с. 207].

Можна виділити три найбільш поширені критерії оптимізації структури капіталу, а саме:

максимізація рентабельності власного капіталу;

мінімізація середньозваженої вартості капіталу;

мінімізація рівня фінансових ризиків [71, с 238].

Застосування методу оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації власного капіталу передбачає використання механізму фінансового левериджу. Для цього застосуємо наступну формулу:

$$EFL = (1 - C) \cdot (K - C) \cdot ZK / BK \quad (1.2),$$

де C – ставка податку на прибуток;

K – коефіцієнт валової рентабельності активів, %;

C – ставка відсотка за кредит, що сплачується підприємством за використання залученого капіталу, %;

ZK – середня сума залученого капіталу;

BK – середня сума власного капіталу.

Дія фінансового важеля полягає в тому, що підприємство, використовуючи позичкові кошти, змінює чисту рентабельність власного капіталу й свої дивідендні можливості. При залученні позикових коштів прибуток до оподаткування зменшується за рахунок включення відсотків за їх використання до складу видатків. Відповідно зменшується величина

податку на прибуток, рентабельність власного капіталу зростає, тобто, незважаючи на платність за використання позикових коштів, збільшується рентабельність власних коштів. Позитивний ефект фінансового важеля виникає, якщо валова рентабельність активів перевищує середню ціну позикових ресурсів. Інакше створюється негативний ефект, відбувається «проїдання» власного капіталу, що може призвести до фінансової неспроможності організації.

Оптимізація структури капіталу за 3 критеріями:

1) за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності з використанням механізму фінансового лівериджу;

2) за критерієм мінімізації його вартості. Процес цієї оптимізації базується на попередній оцінці вартості позикового і власного капіталу на різних умовах його залучення і здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу;

3) за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків.

Основними етапами управління власними фінансовими ресурсами підприємства є [17, с.147]:

1. Аналіз пасиву. Управління власними фінансовими ресурсами доцільно почати з оцінки його структури та складу за даними балансу, при цьому необхідно враховувати про особливість кожної його зі ставить.

2. Розрахунок показників рентабельності власного капіталу, визначення прибутковості діяльності. Обчислюються відношенням прибутку до використовуваних джерел фінансування. Різні моделі управління та оцінки використання власних фінансових ресурсів дозволяє фінансовому аналітику зробити обґрунтовані висновки, щодо подальших рішень при визначенні структури пасивів.

3. Проведення оцінки фінансової стійкості. Важливим показником, який характеризує фінансовий стан підприємства та його стійкість. Надлишок або брак власних коштів є одним з критеріїв оцінки фінансової стійкості підприємства, відповідно до якого виділяють чотири типи

фінансової стійкості: абсолютна фінансова стійкість; нормальна фінансова стійкість; нестійкий фінансовий стан; кризовий фінансовий стан.

4. Ув'язування активів і пасивів бухгалтерського балансу. Даний аналіз дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, з якого видно, яка частка коштів підприємства та яка частка джерел їх фінансування.

5. Розрахунок теоретичної величини власного капіталу. Даний розрахунок корисний при оцінці фінансової стійкості, яка здійснюється як самим підприємством, так і його діловими партнерами. Основна мета фінансової роботи, що проводиться на підприємстві, - підвищити ефективність управління. Вибір кращого варіанту управлінського рішення є заключною стадією процесу управління власними фінансовими ресурсами. Від того, наскільки правильно він буде зроблений, залежить ефективність прийнятого управлінського рішення.

Отже, для аналізу ефективності управління власними фінансовими ресурсами підприємства обраховують блоки показників, пов'язаних відповідно із пасивами та активами підприємства. Насамперед динаміку складу, структури та напрямів використання фінансових ресурсів. Також для відображення стану фінансової бази підприємства використовують спеціальні показники: абсолютної та відносної фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності, руху та ефективності використання основних засобів, а також рентабельності активів та пасивів підприємства, структури капіталу (фінансового лівериджу).

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СОЛОДОВОГО ЗАВОДУ ПРАТ «ОБОЛОНЬ»

2.1 Особливості формування та використання власних фінансових ресурсів

Солодовий завод ПРАТ «Оболонь» розташоване в смт Чемерівці Хмельницької області та входить до складу великої національної корпорації «Оболонь». Солодовий завод ПРАТ «Оболонь» сьогодні – це сучасне підприємство з великими виробничими потужностями, що має у своєму арсеналі передові світові технології. Виробнича діяльність визначається корпоративними інтересами головного підприємства ПАТ «Оболонь» м. Київ. Підприємство спеціалізується на випуску солоду.

Солодовий завод є юридичною особою, має самостійний баланс, може від свого імені укладати договори, набувати майнові та пов'язані з ними немайнові права. Фінансові ресурси, як і будь-які інші ресурси, за рівнозначних умов зовнішнього середовища здатні приносити різний економічний та соціальний ефект. Так, обсяг чистого доходу від реалізації продукції збільшився з 110215,0 тис. грн. до 166587,0 тис. грн., тобто у 1,6 рази (додаток В). Слід відмітити, що найбільшим приростом характеризується саме 2019 рік – відбулось збільшення обсягів реалізації на 51 %, що є наслідком як підвищення обсягів виробництва, так і збільшенням їх кількості в натуральному вираженні. Позитивним є також той факт, що темп приросту собівартості продукції дещо менше, ніж темп приросту чистого доходу. Це свідчить, що витрати підприємства зростають нижчими темпами порівняно із доходами, тому є резерв для формування на нарощування прибутку. Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, належить до внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів. Адже він: сприяє формуванню його більшої частини,

допомагає збільшити власний капітал і забезпечує зростання ринкової вартості підприємства. Відповідно відбулось зростання величини валового прибутку у 3,6 рази у 2020 р. порівняно із 2016 р. Дана тенденція відобразилась на динаміці показників рентабельності. Так у 2017 р. спостерігається збитковість продукції на рівні 0,65%, а у 2018р. рентабельність продукції становила – 0,61%, а у 2020 р. – 1,9%. Аналогічні тенденції спостерігаються при аналізі рентабельності витрат.

Управління власними фінансовими ресурсами є достатньо складним завданням для підприємства, оскільки разом із платоспроможністю та дохідністю необхідно забезпечувати і кругообіг фінансових ресурсів. Саме тому, при формуванні і використанні фінансових ресурсів необхідно підтримувати своєрідний баланс між збільшенням обсягів фінансових ресурсів для забезпечення постійної платоспроможності підприємства, та забезпечення ефективності виробництва і конкурентоздатності робіт і послуг шляхом раціонального використання цих ресурсів. Від ступеню ефективності управління фінансовими ресурсами залежить фінансовий стан всього підприємства. В свою чергу, розмір та структура фінансових ресурсів залежить від обсягу виробництва та його ефективності. Далі проведемо аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» ми проведемо далі.

Власний капітал Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» може формуватися завдяки зовнішнім і внутрішнім джерелам. До складу внутрішніх джерел власного капіталу підприємства (що характерно для організаційно-правової форми акціонерного товариства) відносять:

- 1) нерозподілений прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства після розподілу між заводом та корпорацією;
- 2) кошти, що додаються до власного капіталу в результаті переоцінки (дооцінки) основних засобів (це здійснюється за погодженням із головною компанією);
- 3) амортизаційні відрахування, які власне величину власного капіталу

підприємства не збільшують, але є засобом його реінвестування;

4) інші внутрішні джерела (зокрема резервні фонди) Забуд тактих фондів не здійснює, але корпорація як акціонерне товариство зобов'язане формувати резервний фонд.

До складу зовнішніх джерел власного капіталу Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» можна віднести:

1) мобілізацію додаткового капіталу (шляхом внесків коштів корпорації до статутного капіталу);

2) залучення додаткового акціонерного капіталу (за допомогою повторної емісії та реалізації акцій) можливо лише на рівні ПрАТ «ОБОЛОНЬ», завод не може це здійснювати самостійно;

3) безоплатну фінансову допомогу від юридичних осіб і держави;

4) кошти цільового фінансування, що надійшли на інвестиційні цілі (у тому числі від корпорації ПрАТ «ОБОЛОНЬ»);

б) емісійний дохід, що утворюється при продажу акцій вище їх номінальної вартості – також можливий лише на рівні ПрАТ «ОБОЛОНЬ», завод не може це здійснювати самостійно.

Основною особливістю формування власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є підпорядкування інтересам корпорації, яка, з одного боку, визначає можливості нарощування власного капіталу (за рахунок внесків), а з іншого – відчуває вплив ефективності використання капіталу з боку своїх асоційованих підприємств. Чим ефективніше учасники корпорації використовують власні фінансові ресурси, тим більш фінансово міцним стає безпосередньо корпорація «ОБОЛОНЬ».

Пошук фінансових джерел функціонування та розвитку підприємства, забезпечення найефективнішого інвестування власних фінансових ресурсів набувають важливого значення в роботі кожного підприємства. Необхідність ефективного розвитку фінансово-господарської діяльності обумовлює розмір, склад та структуру фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Розглянемо джерела фінансування діяльності Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 Структура фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Показник	Роки					Темп зростання 2020 р. до 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
I. Власний капітал	29572	23267	22959	257371	262836	888,8
<i>у % до підсумку балансу</i>	54,5	46,5	49,0	91,3	89,1	163,4
непокритий збиток	-19149	-25250	-24699	-23686	-20459	106,8
<i>у % до підсумку балансу</i>	-35,3	-50,5	-52,7	-8,4	-6,9	19,6
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	-
<i>у % до підсумку балансу</i>	0	0	0	0	0	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	24642	26777	23890	24533	32232	130,8
<i>у % до підсумку балансу</i>	45,4	53,5	51,0	8,7	10,9	24,0
Короткострокові кредити банків	0	1999	0	1393	2437	-
<i>у % до підсумку балансу</i>	0,0	4,0	0,0	0,5	0,8	-
Поточна кредиторська заборгованість за:						
товари, роботи, послуги	12896	11535	11203	6818	6899	53,5
<i>у % до підсумку балансу</i>	23,8	23,0	23,9	2,4	2,3	9,8
розрахунками з бюджетом	2412	1937	1969	2679	1310	54,3
<i>у % до підсумку балансу</i>	4,4	3,9	4,2	1,0	0,4	10,0
розрахунками зі страхування	1072	960	980	628	740	69,0
<i>у % до підсумку балансу</i>	2,0	1,9	2,1	0,2	0,3	12,7
розрахунками з оплати праці	2312	2473	2291	3091	4075	176,3
<i>у % до підсумку балансу</i>	4,3	4,9	4,9	1,1	1,4	32,4
Підсумок балансу	54234	50044	46849	281904	295068	544,1

Примітка. Складено автором на основі фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» [2-6].

Аналізуючи дані пасиву балансу підприємства можна зробити такі висновки: величина фінансових ресурсів підприємства за п'ять

досліджуваних років збільшилась у 5,4 рази, що говорить про збільшення майна підприємства, можливості нарощувати обсяги виробництва.

Слід наголосити на значному зростанню власного капіталу у 2020 році порівняно із 2016 р. – у 8 разів, це відбувалось за рахунок дооцінки капіталу та здійсненням засновником додаткових внесків. У загальній структурі пасиву балансу його частка зросла з 54,5% у 2016 році до 89,1% у 2020 р. Це говорить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел при фінансуванні власної діяльності, у тому числі формування виробничих ресурсів. Негативним є те, що значна частина власного капіталу «проїдається» через непокритий збиток, величина якого є значною протягом усіх п'яти років, хоча за рахунок зростання власного капіталу частка непокритого збитку зменшилась з 35% до 6,9%.

В структурі пасиву відсутніми є довгострокові зобов'язання та зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу.

Також поточна діяльність підприємства суттєво фінансується за рахунок поточних зобов'язань, абсолютна величина яких збільшилась на 30,8%, при цьому питома вага поточної заборгованості зменшилась з 45,4% до на 10,9% через зростання частки власного капіталу підприємства. Найбільшу частину у структурі поточних зобов'язань займають поточні забезпечення – 44%, заборгованість перед постачальниками – 21% році, заборгованість по короткостроковим кредитам банків - 8%. Величина зобов'язань за товари, роботи, послуги у вартісному вираженні має тенденцію до зменшення: 12896 тис.грн. у 2014 році до 6899 тис.грн. у 2018 році, тобто у двічі менше. Негативним є наявність заборгованості по виплаті заробітної плати та зростання її абсолютного значення за п'ять років у 1,7 разів, хоча в структурі балансу частка заборгованості зменшилась.

В цілому переважання власних коштів у структурі пасиву підприємства створює передумови для зміцнення фінансового стану, однак повільне

зростання прибутку не забезпечує покриття отриманого за минулі періоди збитку, призводить до зменшення власного капіталу (рис. 2.1).

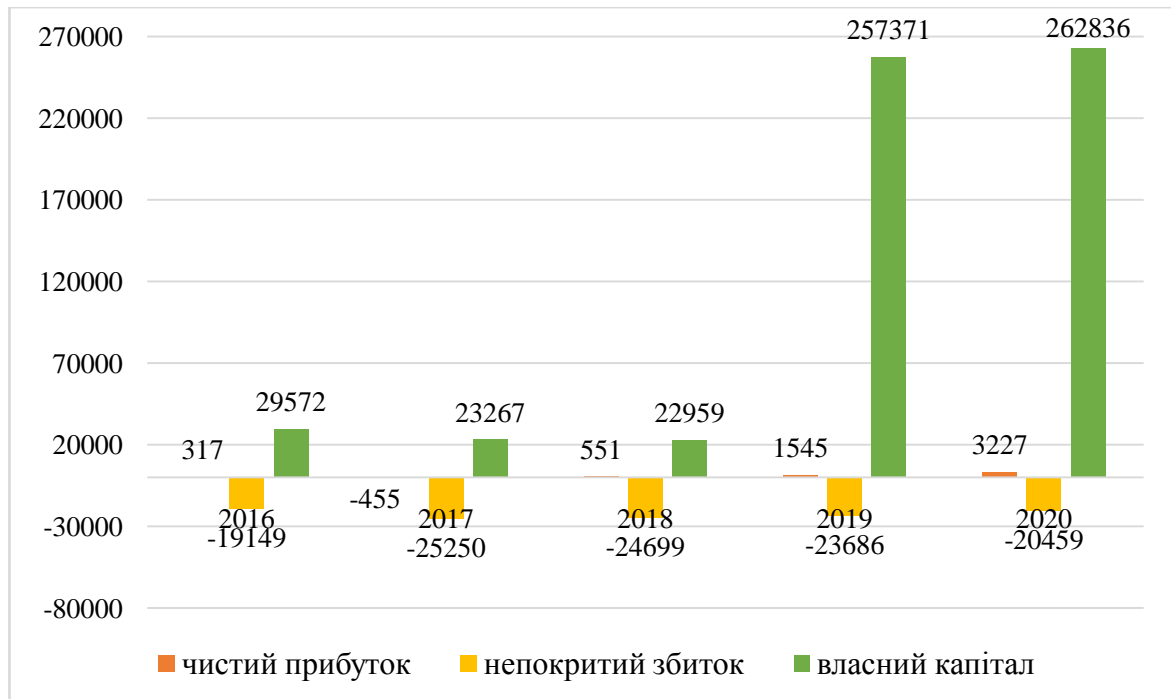

Рисунок 2.1. – Співвідношення власних джерел фінансування виробничих ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Примітка. Складено автором на основі даних Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Джерела формування фінансових ресурсів слід проводити у порівнянні із співвідношенням між вартістю основних та оборотних засобів. Проаналізуємо структуру активу балансів за 2016-2020 рр. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Структура оборотних активів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Показники	Роки					Темпи зростання 2020 р. до 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5	6	7
Основні засоби	35982	32019	29590	30517	30249	84,1
питома вага у структурі необоротних активів, %	98,5	98,7	99,1	11,6	11,4	11,6
Вартість необоротних активів на кінець року	36534	32456	29855	262428	265446	726,6
питома вага у структурі активів, %	67,4	64,9	63,7	93,1	90,0	133,5

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7
Виробничі запаси	8826	6944	9611	10536	12128	137,4
питома вага у структурі оборотних активів, %	49,9	39,7	58,7	54,1	40,9	82,1
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5054	5410	1658	1058	13566	268,4
питома вага у структурі оборотних активів, %	28,6	31,0	10,1	5,4	45,8	160,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
за виданими авансами	63	118	70	182	187	296,8
питома вага у структурі оборотних активів, %	0,4	0,7	0,4	0,9	0,6	177,4
з бюджетом	284	1651	878	249	422	148,6
питома вага у структурі оборотних активів, %	1,6	9,5	5,4	1,3	1,4	88,8
у тому числі з податку на прибуток	194	615	555	158	324	167,0
питома вага у структурі оборотних активів, %	1,1	3,5	3,4	0,8	1,1	99,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	121	140	156	584	852	704,1
питома вага у структурі оборотних активів, %	0,7	0,8	1,0	3,0	2,9	420,7
Гроші та їх еквіваленти	439	712	908	2571	1051	239,4
питома вага у структурі оборотних активів, %	2,5	4,1	5,5	13,2	3,5	143,1
Вартість оборотних активів на кінець року	17700	17470	16387	19476	29622	167,4
питома вага у структурі активів, %	32,6	35,1	36,3	6,9	10,0	30,8
Підсумок балансу	54234	50044	46849	281904	295068	544,1

Примітка: Складено на основі даних Звіту про фінансовий стан Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» [2-6].

Сума балансу підприємства на кінець 2020 року збільшилась у 5,4 рази порівняно із кінцем 2016 року, тобто збільшилась вартість майна підприємства, що пов'язано із нарощуванням виробничої потужності та зростанням авансованих в процес виробництва фінансових ресурсів.

Вартість необоротних активів на кінець 2020 року збільшилася у 7,3 рази, при цьому їх частка збільшилась з 67% у 2016 році до 90% на кінець

2020 року. Така структура майна вважається «важкою», адже фінансові ресурси підприємства на 90% вкладені у необоротні активи, тому на фінансування поточної діяльності залишається незначна частка ресурсів. Необоротні активи переважно сформовані за рахунок основних засобів у 2016-2020 рр., однак за два останні роки у їх складі суттєво зросли нематеріальні активи, що становлять інтелектуальну власність на продукти винахідництва.

Детальний аналіз структури оборотних активів підтверджує попередні висновки щодо їх зростання за рахунок менш ліквідних складових. Дійсно, найбільша частка в сумі оборотних активів за 2016-2019 рр. припадала на виробничі запаси та становила 50-55%. Друге місце по величині за цей час займало незавершене виробництво (8-16%). Величина дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги коливалась від 29% у 2016 році до 5,4 у 2019 році. Однак у 2020 році ситуація змінилась: найбільшу частку становить дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (46%) та виробничі запаси (41%). Найбільш ліквідні активи - гроші та їх еквіваленти – займають незначну частку протягом досліджуваного періоду, їх частка становить 2,5-5,5% за виключенням 2016 року, який характеризується найвищим значенням показника.

В цілому можемо сказати, що структура оборотних активів обумовлена специфікою виробничого процесу – адже процес здійснення робіт потребує значної кількості матеріальних ресурсів, тому з метою забезпечення безперервності виробництва підприємство змушено формувати значні виробничі запаси.

Якісний аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно проводити також за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через призму показників структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими

ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства (додаток Г).

Коефіцієнт зносу на підприємстві зріс на 6% у 2020 р. порівняно із 2016 р., незначні обсяги фінансових ресурсів у придбання основних засобів зумовило зростання коефіцієнту їх оновлення на незначну величину 0,0075. Крім того, протягом досліджуваного періоду підприємство мало відчужувало основні засоби, тому коефіцієнт вибуття скоротився на 0,0054. В цілому аналіз показників цієї групи свідчить про значний рівень зносу основних засобів. Найважливішим показником фінансового стану підприємства є ліквідність, сутність якої полягає в можливості підприємства в будь-який момент розрахуватися за своїми зобов'язаннями (пасивам) за допомогою (за рахунок) майна (активів), яке є на балансі, тобто в тому, як швидко підприємство може продати свої активи, отримати грошові кошти і погасити заборгованість перед постачальниками, і банком щодо повернення кредитів, перед бюджетом та позабюджетними централізованими фондами із сплати податків та платежів, перед працівниками з виплати заробітної плати тощо.

Так, аналіз показників ліквідності свідчить про наступне: коефіцієнт покриття у 2020р. менший нормативного значення, а це засвідчує зменшення вартості обігових коштів над короткотерміновими зобов'язаннями, тобто підприємство за рахунок оборотних активів може покрити лише 92% своїх поточних зобов'язань. Коефіцієнт швидкої ліквідності є вище норми (це сталось за рахунок зростання дебіторської заборгованості, яка може бути спрямована на погашення заборгованості підприємства). В той же час коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризується дуже низьким значенням, що відображає можливість підприємства покрити лише 3% своїх боргів за рахунок наявних грошових коштів. Чистий оборотний капітал є від'ємним, що показує нездатність підприємства погасити поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують поточні зобов'язання. Таким чином, фінансування виробництва здійснюється за

рахунок позикових коштів і навіть суми оборотних активів не достатньо для їх повернення у випадку вимоги позичальників.

Коефіцієнт автономії перевищує нормативне значення у 2016-2020 рр., однак власний капітал спрямований на формування необоротних активів. Коефіцієнт фінансування відображає вартість активів, що припадає на 1 грн. власного капіталу та показує зменшення показника і порівняно з попередніми роками, так і порівняно із нормативними значеннями. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами та коефіцієнт маневреності власного капіталу нижчі за нормативне значення та є від'ємними величинами через від'ємний власний оборотний капітал, що говорить про нездатність підприємства фінансувати свою операційну діяльність за рахунок власних коштів.

Стійкий фінансовий стан підприємства в ринкових умовах значною мірою обумовлюється його діловою активністю. Позитивна динаміка цих показників сприяє зміцненню фінансового стану підприємства, що і спостерігається на Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ». Спостерігається поліпшення коефіцієнта оборотності оборотного капіталу: якщо у 2016 році оборотні засоби за рік здійснювали 5,2 обороти, то у 2020 році уже 7,1. Пришвидшення обертання призводить до зменшення необхідності залучення додаткових коштів у виробничу діяльність, у тому числі за рахунок зростання кредиторської заборгованості. Однак, показники оборотності власного капіталу та в цілому активів є меншими за 1, тобто річна виручка не окуповує авансованих фінансових ресурсів, тоді як у 2016 році на 1 грн. активів та власного капіталу припадало біля 2 та 3 грн. виручки відповідно. Тобто вкладені фінансові ресурси окуповуються вкрай повільно: приріст майна та власного капіталу у 2018-2019 році не забезпечив прогресивного приросту виручки. Це пов'язано із тим, що приріст активів і власного капіталу відбувся через переоцінку необоротних активів, що не вплинуло на зростання фактичної потужності підприємства.

Рентабельність власного капіталу характеризує ефективність

використання вкладеного в підприємство власного капіталу і є нормою прибутку на власний капітал. Цей показник протягом усього досліджуваного періоду не перевищує 2,5%, що характеризується як вкрай низьке значення. Достатній рівень прибутковості вважається відсоток, що дорівнює мінімальній ставці депозитного відсотка [24, с.146]. Тобто порівнюється два варіанти покласти гроші на депозит чи вкласти їх в бізнес, і якщо отриманий прибуток більше ніж кошти які б було отримано від депозиту він вважається нормальним. Так, у 2019 році кожна гривня власного капіталу принесла лише 1,23 коп. чистого прибутку. Дана тенденція говорить про те, що власний капітал підприємства майже не окупається для власника.

Рентабельність майна (активів) характеризує ефективність використання всього майна підприємства і визначається відношенням чистого прибутку до середньої суми активів підприємства. Значення рентабельності активів 1,09% у 2019 році означає, що отриманий чистий прибуток становить 1% від вартості майна підприємства, що є дуже низьким показником. Аналогічні тенденції можемо спостерігати щодо рентабельності продукції – показник не перевищує 2%, що говорить про балансування на межі збитковості. Звідси і погіршення структури балансу підприємства внаслідок скорочення реінвестованого у діяльність підприємства прибутку.

Аналогічні тенденції характерні для рентабельності діяльності, що відображає співвідношення між чистим прибутком та виручкою, яке є недостатнім для відображення ефективного використання вкладених ресурсів.

Дослідивши показники оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» можна зробити висновок, що діяльність підприємства знаходиться на межі прибутковості, хоча воно залишається рентабельним, однак підприємству терміново необхідно вживати заходів, щоб ефективніше використовувати свої власні фінансові ресурси. Підприємство має суттєві проблеми із самофінансуванням, адже хоча і переважає власний капітал в структурі фінансових ресурсів, однак він

переважно спрямований на формування необоротних активів.

Розглянемо детальніше власні фінансові ресурси Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», які представлені на рис. 2.2. До власних ресурсів підприємства відносяться: амортизаційні відрахування, статутний капітал, дохід та прибуток. Зростання доходу підприємства свідчить про зростання масштабів його діяльності та зміцнення позицій на ринку, але якщо це зростання відбулося за рахунок зростання обсягів виробництва, а не за рахунок зростання цін під впливом інфляційних процесів. Вплив інфляції на зростання доходів не можна вважати позитивним явищем.

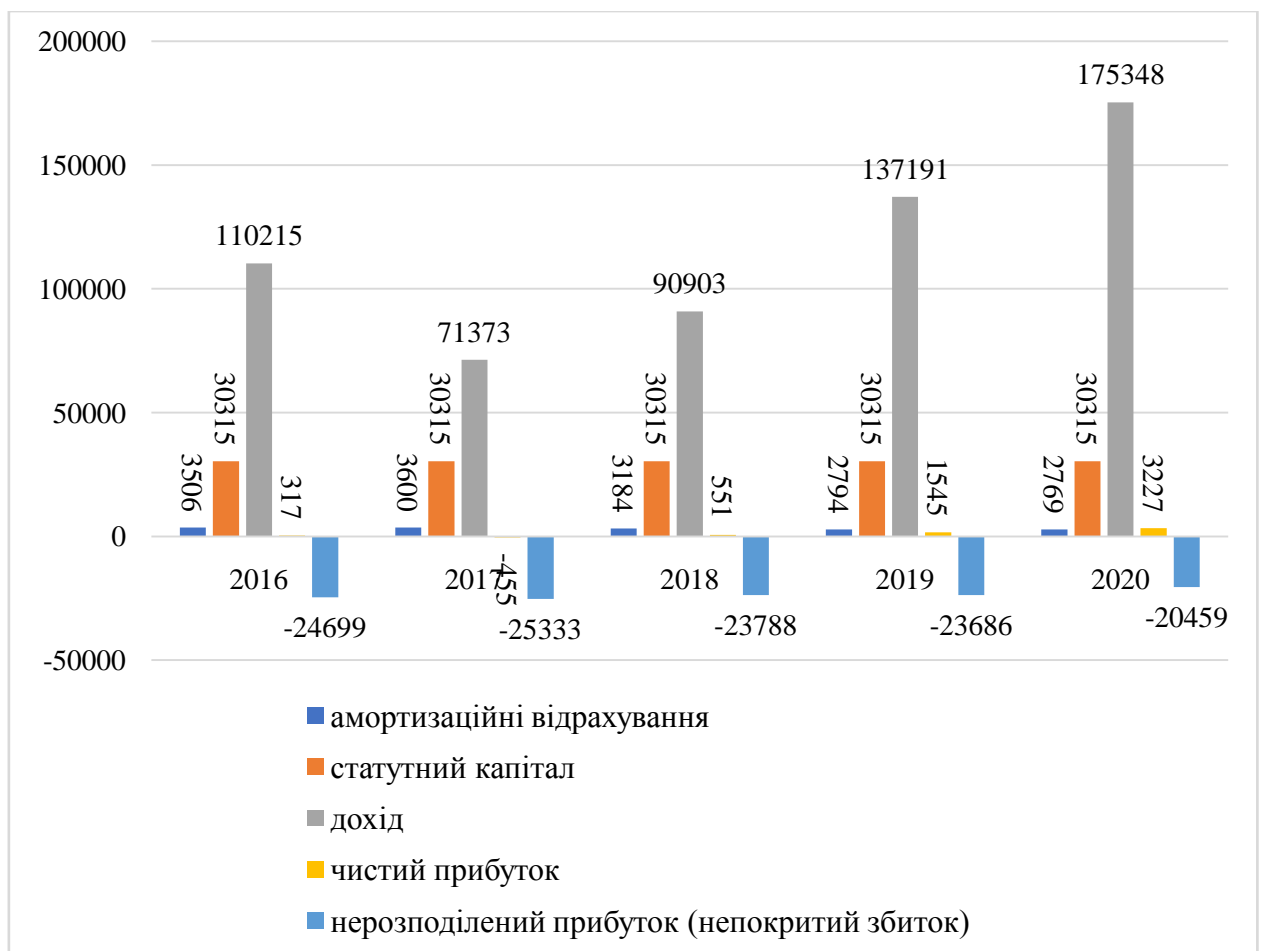

Рисунок 2.2– Власні фінансові ресурси Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за період 2016- 2020 рр.

Примітка. Складено автором на основі даних Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» [2-6].

Найвагомішим елементом власних фінансових ресурсів підприємства є прибуток, який як розглядалось вище повільно зростає та протягом окремих

років мав від’ємне значення. Як наслідок – підприємство має значний накопичений збиток, який наприклад у 2020 році за величиною більше ніж у 6 разів перевищує величину чистого прибутку. Накопичений збиток по суті «проїдає» власний капітал, а отже знижує величину власних фінансових ресурсів.

Важливу роль у структурі власних фінансових ресурсів займають амортизаційні відрахування, однак як бачимо щорічні суми амортизаційних відрахувань є недостатніми для вивільнення коштів на оновлення матеріально-технічної бази підприємства. Також важливу роль у власних фінансових ресурсах відіграє статутний капітал, розмір якого не змінювався протягом 2016- 2020 рр. Статутний капітал відображає суму коштів, яка внесена учасниками до загального капіталу підприємства. Використання цих коштів може бути спрямоване на покриття збитків та ризиків.

Структура джерел фінансування виробництва, яка головним чином залежить від якості управлінських рішень, може істотно впливати на загальну ефективність господарювання. Тому виникає необхідність розробки заходів удосконалення системи управління власними фінансовими ресурсами. З урахуванням проведеного аналізу можемо виділити основні проблеми управління фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» (табл. 2.3) та виділити напрями їх вирішення, що стануть основою для розробки пропозицій в наступному розділі.

Таблиця 2.3 Основні проблеми зниження ефективності використання власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» та напрями їх вирішення

Проблема	Напрямок вирішення
1	2
1) дефіцит власних фінансових ресурсів для фінансування своєї поточної діяльності	вибір найефективніших джерел залучення фінансових ресурсів шляхом проведення розрахунків вартості залучення ресурсів з кожного з джерел; забезпечення постійного моніторингу за станом фінансових ресурсів за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, що дасть можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства;
2) недостатній рівень ліквідності для	для успішного вирішення цього завдання підприємство повинно проводити моніторинг поточних зобов’язань з урахуванням їх

обслуговування поточних зобов'язань	розподілу у часі, узгоджувати вхідні та вихідні фінансові потоки, враховувати ризики та формувати резерви;
3) низька прибутковість діяльності	забезпечення приросту функціонуючого капіталу, розширення асортименту послуг (продукції, переліку робіт), вибір видів дорожніх робіт, потрібних у сучасний час;

Продовження табл. 2.3

1	2
4) низька частка високоліквідних активів	створення та підтримування на обґрунтованому рівні резервного грошового фонду для непередбачених витрат та на випадок переривання грошового потоку;
5) випередження темпів зростання витрат над темпами зростання доходу та прибутку	аналіз ефективності використання та контроль за витратами за всіма видами діяльності в межах затверджених кошторисів витрат; проведення ефективної цінової політики, що призведе до підвищення рівня прибутковості операційної діяльності; пошук нових споживачів з метою розширення ринку збуту.

Примітка. Складено автором на основі власних досліджень.

Таким чином, внутрішня побудова системи управління власними фінансовими ресурсами підприємства має обов'язково враховувати різноманіття потреб, які необхідно задовольнити при постачанні моніторингових відомостей — відповідно до різниці у вимогах щодо повноти, оперативності, достовірності одержаної інформації. В цілому, конкретний зміст вимог визначається характером та мірою гнучкості управлінських рішень, які приймаються на різних рівнях управлінської ієрархії.

2.2 Аналіз етапів управління власними фінансовими ресурсами

Важливість для підприємства підтримувати стабільний фінансовий стан у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів, державних контролюючих установ вимагає вивчення системи управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання. Для цього проаналізуємо діючу організаційну структуру управління підприємством та визначимо на які підрозділи покладаються функції з управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Стратегічні напрями формування та використання власних фінансових

ресурсів визначаються корпорацією ПрАТ «ОБОЛОНЬ» (рис.2.3).

Другий – тактичний – забезпечує досягнення поставлених цілей за найменших затрат і ризику, здійснення управління фінансовими ресурсами як підсистеми загального управління підприємством, дотримання оптимальності джерел (вибір оптимального співвідношення джерел формування фінансових ресурсів).

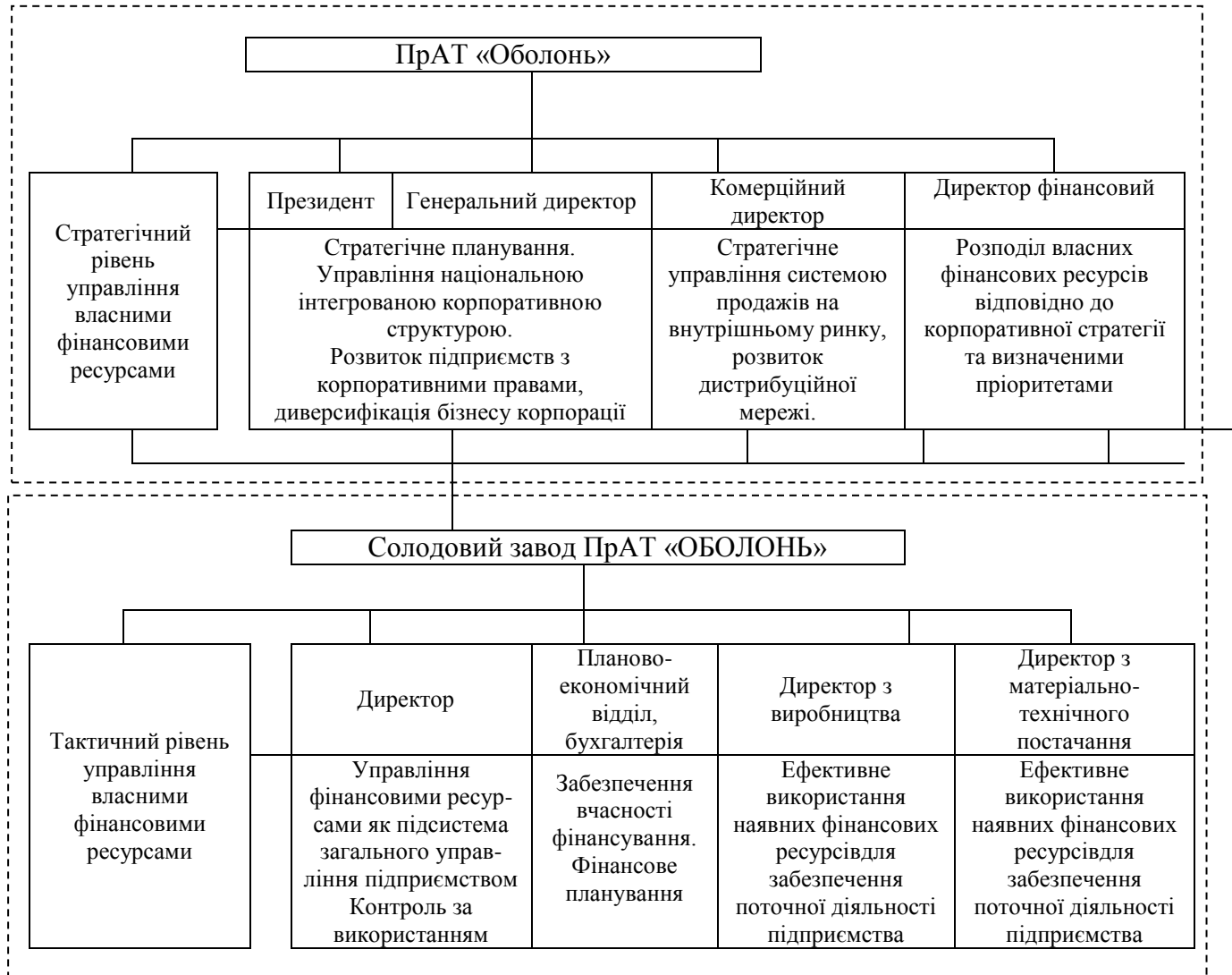

Рисунок 2.3 – Організаційна структура системи управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»
Примітка. Складено автором.

На підставі вивчення положень «Про бухгалтерію» та «Про планово-економічний відділ» нами було встановлено, що основні функції щодо управління власними фінансовими ресурсами підприємства розподілені між працівниками бухгалтерії та планово-економічного відділу підприємства.

Процес управління фінансовими ресурсами підприємства здійснюється за такими основними етапами [32; 34]:

1. Аналіз фінансових ресурсів підприємства в попередньому періоді включає п'ять етапів. На першому етапі аналізу розглядається динаміка загального обсягу фінансових ресурсів підприємства; темпи зміни середньої їх суми в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції і середньої суми всіх активів; динаміка питомої ваги оборотних та необоротних активів у загальній сумі активів підприємства.

На другому етапі аналізу розглядається динаміка складу фінансових ресурсів підприємства в розрізі основних їх видів: основних засобів та нематеріальних активів, запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. На даному етапі аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного із цих видів активів у зіставленні з темпами зміни обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими їх видами дозволяє оцінити рівень ліквідності.

На третьому етапі аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі. Цей аналіз проводиться з використанням показників – коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів. Встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства; досліджуються основні фактори, що впливають на тривалість цих циклів.

На четвертому етапі визначається рентабельність активів, досліджуються фактори, що її формують.

На п'ятому етапі аналізу розглядається склад основних джерел формування фінансових ресурсів – динаміка їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих у ці активи; визначається рівень фінансового ризику, що генерується сформованою структурою джерел фінансування активів. Результати аналізу дозволяють визначити загальний

рівень ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємстві та виявити основні напрями його підвищення в майбутньому періоді.

2. Визначення принципів підходів щодо формування власних фінансових ресурсів підприємства. На даному етапі аналіз відображає загальну ідеологію фінансового управління підприємством із позицій прийнятності співвідношення рівня прибутковості та ризику фінансової діяльності. Фінансові ресурси визначають вибір визначеного типу політики їх формування. З наукової точки зору виділяються три принципові підходи щодо управління власними фінансовими ресурсами підприємства – консервативний, помірний і агресивний. Консервативний підхід передбачає мінімізацію операційних і фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних активів – їх оборотність і рівень рентабельності. Помірний підхід забезпечує оптимальне співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів. Агресивний підхід полягає в мінімізації усіх форм страхових резервів за окремими видами фінансових ресурсів.

3. Оптимізація обсягу власних фінансових ресурсів. Процес оптимізації обсягу фінансових ресурсів складається з трьох основних етапів.

Перший етап. За результатами аналізу фінансових ресурсів у попередньому періоді визначається система заходів щодо реалізації резервів, спрямованих на скорочення тривалості операційного, а в його рамках – виробничого та фінансового циклів підприємства. При цьому скорочення тривалості окремих циклів не повинно призводити до зниження обсягів виробництва та реалізації продукції.

Другий етап. На основі вибраного підходу до формування власних фінансових ресурсів, запланованого обсягу виробництва й реалізації окремих видів робіт/послуг та розкритих резервів скорочення тривалості операційного циклу оптимізується обсяг і рівень окремих видів цих активів. Засобом такої оптимізації виступає нормування періоду їх обороту та суми.

Третій етап. На даному етапі визначається загальний обсяг власних фінансових ресурсів підприємства на наступний період.

4. Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин фінансових ресурсів. Сезонні особливості суттєво впливають на обсяг потреби в окремих видах оборотних активів для здійснення операційної діяльності. Коливання в розмірах потреби в окремих видах фінансових ресурсів можуть бути викликані й сезонними особливостями попиту на роботи чи послуги підприємства. Тому у процесі управління фінансовими ресурсами визначають їх сезонну потребу, що складає різницю між максимальною та мінімальною потребою в них протягом року.

5. Забезпечення необхідної ліквідності власних фінансових ресурсів. Усі види фінансових ресурсів тією або іншою мірою є ліквідними, крім витрат майбутніх періодів і безнадійної дебіторської заборгованості. Загальний рівень ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями.

З цією метою з урахуванням обсягу й графіка майбутнього платіжного обороту повинна бути визначена частина власних фінансових ресурсів у формі коштів, високо- і середньоліквідних активів.

6. Забезпечення підвищення рентабельності власних фінансових ресурсів. Фінансові ресурси повинні приносити визначений прибуток при їх використанні у виробничо-збутовій діяльності підприємства. Водночас окремі види фінансових ресурсів можуть приносити підприємству прямий прибуток у процесі фінансової діяльності у формі відсотків і дивідендів. Тому складовою частиною розроблюваної політики Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

7. Забезпечення мінімізації втрат фінансових ресурсів у процесі їх використання. Усі види фінансових ресурсів певною мірою схильні до

ризиків втрат. Тому управління фінансовими ресурсами спрямоване на мінімізацію ризику їх втрат, особливо в інфляційних умовах.

8. Формування принципів, що визначають фінансування окремих видів фінансових ресурсів. Виходячи із загальних принципів фінансування активів, що визначають формування структури та вартості капіталу, слід конкретизувати принципи фінансування окремих видів і складових частин активів. Залежно від фінансового менталітету менеджерів сформовані принципи можуть визначати широкий діапазон підходів до фінансування фінансових ресурсів – відконсервативного до агресивного.

9. Оптимізація структури джерел фінансування фінансових ресурсів. На основі принципів фінансування у процесі розробки системи управління фінансовими ресурсами формуються підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу.

Система управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» складається із наступних підсистем, які мають свої об'єкти, задачі та методи (рис. 2.4), а саме:

- підсистема управління формуванням власних фінансових ресурсів;
- підсистема управління поточним фінансовим станом;
- підсистема управління використанням власних фінансових ресурсів.

Управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ		
Управління формуванням власних фінансових ресурсів	Управління поточним фінансовим станом	Управління Використанням власних фінансових ресурсів
процеси планування, організування, мотивування і контролювання, які сприяють забезпеченню підприємства власними фінансовими ресурсами	процес оптимізації обсягу й складу фінансових джерел формування фінансових ресурсів з позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства	забезпечення мінімізації строку оборотності оборотних активів, зростання фондівіддачі та матеріаловіддачі, підвищення коефіцієнту рентабельності використання активів підприємства
<i>Об'єкти, завдання,</i>	<i>Об'єкти, завдання, методи</i>	<i>Об'єкти, завдання,</i>

<i>методи</i>		<i>методи</i>
---------------	--	---------------

Рисунок 2.4– Складові управління власними фінансовими ресурсами підприємства

Примітка. Узагальнено автором на основі [13, с. 9]

Управління формуванням власних фінансових ресурсів – це сукупність взаємопов'язаних процесів планування, організування, мотивування і контролювання, які сприяють забезпеченню підприємства власними фінансовими ресурсами за умови достатності їх розміру (як в цілому, так і за окремими елементами), забезпечення прискорення оборотності, підвищення фінансової стійкості, урахування технологічних факторів та мінімізації комерційного ризику.

Безпосередньо формування власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»– це комплекс заходів і механізмів їх реалізації щодо визначення необхідного розміру фінансових ресурсів з урахуванням поставлених завдань, що забезпечують реалізацію цілей управління власними фінансовими ресурсами з дотриманням наступних принципів.

1. Урахування перспектив розвитку операційної діяльності підприємства.
2. Забезпечення відповідності обсягу та структури активів обсягу та структурі виробництва продукції.
3. Забезпечення оптимального складу активів з позиції ефективності господарської діяльності та впливу на фінансову стійкість підприємства.
4. Забезпечення ліквідності та операційної мобільності підприємства.
5. Врахування конкурентних ринкових механізмів та системи цінності продукції.

Формування власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» має дві складові, які умовно можна назвати «активною частиною» – це елементи, обсяги та структура фінансових ресурсів, та «пасивною частиною» – це джерела фінансових ресурсів підприємства для

забезпечення формування активної частини. Саме активна частина спрямована на забезпечення підприємства всім необхідним для виконання поточних завдань та забезпечення стабільності і безперебійності в ланцюгу «закупка матеріалів, палива, мастила → надання послуг/виконання робіт → готовий продукт», тому потребує розробки відповідного методичного забезпечення, за допомогою якого можливо встановити величини власних фінансових ресурсів (та їх елементів) з урахуванням поставлених цілей, особливостей операційної діяльності та критеріїв формування власних фінансових ресурсів для підприємств.

Відповідно формування власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» передбачає визначення на основі планових показників діяльності, цільових значень показників, що характеризують параметри формування та планових обсягів діяльності підприємства та планових розмірів власних фінансових ресурсів в цілому та за елементами.

Управління фінансовим станом Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» підпорядковане цілям забезпечення необхідної потреби в них відповідними фінансовими коштами й оптимізації структури джерел формування цих коштів. З урахуванням даних цілей формується політика фінансування діяльності, яка розробляється на підприємстві.

Політика фінансування активів – це частина загальної системи управління його фінансовими ресурсами, що полягає в оптимізації обсягу й складу фінансових джерел їх формування з позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства. Розробка політики фінансування активів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» здійснюється за такими основними етапами [62, с. 33]:

- аналіз стану фінансування активів підприємства в попередньому періоді;
- формування принципів фінансування активів підприємства.
- оптимізація обсягу поточного фінансування активів з урахуванням

фінансового циклу підприємства.

- оптимізація структури джерел фінансування активів підприємства.

Управління використанням власних фінансових ресурсів солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» становить найбільш велику частину операцій фінансового менеджменту. Це пов'язано з великою кількістю елементів їх внутрішнього матеріально-речовинного і фінансового складу, що вимагають індивідуалізації управління; високою динамікою трансформації їхніх видів; високою роллю в забезпеченні платоспроможності, рентабельності й інших цільових результатів господарської діяльності підприємства.

Значний обсяг власних фінансових ресурсів, інвестованих в оборотні активи, різноманіття їхніх видів і конкретних різновидів, що визначає роль у прискоренні обороту капіталу і забезпеченні постійної платоспроможності, визначають складність задач фінансового менеджменту, пов'язаних з управлінням оборотними активами.

Комплекс цих задач і механізми їхньої реалізації одержують відображення в розроблювальній на підприємстві політиці управління оборотними активами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Політика управління використанням власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» являє собою частину загальної стратегії управління підприємством, що полягає у забезпеченні умов оптимізації процесу їхнього обертання та розробляється по наступним основним етапам [56, с. 189]:

- аналіз використання власних фінансових ресурсів підприємства в попередньому періоді;
- визначення принципів підходів до формування власних фінансових ресурсів підприємства;
- оптимізація обсягу власних фінансових ресурсів;
- забезпечення необхідної ліквідності;
- забезпечення підвищення рентабельності діяльності.

Реалізація поставленої мети управління власними фінансовими

ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» здійснюється на основі вирішення ряду задач (рис. 2.5). Узагальнену інформацію про абсолютні фінансові індикатори фінансового стану надає фінансова звітність підприємства, а саме баланс на певну дату, звіт про фінансові результати та звіт про рух грошових коштів.

Тепер проаналізуємо більш детально яким чином розподілені функції з управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» між його працівниками (табл. 2.4).

<i>Задачі</i>	<i>Способи вирішення</i>
забезпечення ліквідності активів підприємства	у процесі вирішення цієї задачі необхідно здійснити насамперед аналіз оборотних активів підприємства з метою виділення тієї їх частки, яку буде важко реалізувати в економічних умовах, що склалися на період аналізу;
забезпечення ефективного використання капіталу підприємства	реалізація цієї задачі передбачає дослідження довгострокової платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства з позиції аналізу структури його капіталу;
управління дебіторською заборгованістю підприємства	для вирішення цієї задачі ставиться завдання зменшити розмір заборгованості дебіторів перед підприємством і тим самим підвищити рівень ліквідності поточних активів;
управління кредиторською заборгованістю підприємства	вирішення цієї задачі управління платоспроможністю передбачає скорочення наявної й простроченої заборгованості, незважаючи на те, то кредиторська заборгованість вважається додатковим джерелом грошових ресурсів для підприємства;
застосування ефективних форм розрахунків	вирішення задачі зводиться до вибору найбільш прийнятних форм розрахунків з позиції економії витрат на оплату банківських послуг щодо переказу коштів, з позиції страхування (мінімізації ризиків) від несплати за поставлену продукцію з урахуванням того факту, що реалізація договірних домовленостей із діловим партнером відбувається вперше, з позиції найшвидшого отримання (або переведення) коштів.

Рисунок 2.5 – Основні задачі реалізації мети управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Примітка. Складено автором на основі власних досліджень

У бухгалтерії Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», крім головного бухгалтера працюють 4 бухгалтера, а в планово-економічному відділі працює заступник директора з економічних питань та провідний економіст та економіст.

Таблиця 2.4. Розподіл функцій з управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» між його працівниками

№ з/п	Функція з управління платоспроможністю	Працівники						
		Головний бухгалтер	Бухгалтер	Бухгалтер	Бухгалтер	Бухгалтер	Заступник директора з економічних питань	Провідний економіст
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Розробка політики управління власними фінансовими ресурсами підприємства	-	-	-	-	-	-	-
2.	Облік, аналіз, планування, організація стану власними фінансових ресурсів підприємства та контроль за ними	-	-	-	-	-	+	-
3.	Управління нормативним забезпеченням фінансових зобов'язань	-	-	-	-	-	-	-
4.	Моніторинг фінансової стійкості підприємства							
5.	Аналіз активів підприємства	+	-	+	-	+	-	-
6.	Моніторинг дебіторської заборгованості підприємства	-	+	-	+	-	-	-
7.	Моніторинг кредиторської заборгованості	-	-	+	-	+	-	-
8.	Оптимізація наявної й простроченої заборгованості	-	-	-	-	-	-	-
9.	Вибір найбільш прийнятних форм розрахунків з позиції економії витрат на оплату банківських послуг	+	-	-	-	-	-	-
10.	Визначення напрямів ефективного використання капіталу підприємства	+	-	-	-	-	+	-
11.	Контроль за фінансовим станом підприємства	+	-	-	-	-	+	-

Примітка. Складено автором на основі власних досліджень

Таким чином, проведений аналіз засвідчив, що у Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» домінує пасивний тип політики управління власними

фінансовими ресурсами: зокрема, проводиться систематичний моніторинг активів і пасивів, забезпечується аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, визначаються напрями ефективного використання капіталу, обираються найкраща способи проведення розрахунків тощо. Однак, не розробляється стратегія управління власними фінансовими ресурсами, не розглядаються альтернативні варіанти формування структури капіталу підприємства.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Розробка прогнозу обсягів формування та використання власних фінансових ресурсів

Фінансовий менеджмент бізнес-структур зазвичай працює в умовах невизначеності або ризику. Найважливішим інструментом ведення бізнесу є прогнозування фінансових потреб та фінансового результату. Прогноз є відправною точкою для планування, а його мета – знизити ризик після прийняття рішень. У бізнесі прогнози є основою планування потужності, планування виробництва та інвентаризації, планування необхідної робочої сили, планування продажів та частки ринку, фінансового планування та бюджетування, планування досліджень та стратегічного планування. Прогнози продажів є особливо важливим аспектом багатьох видів діяльності з управління фінансами, включаючи бюджети, планування прибутку, аналіз капітальних витрат тощо.

Фінансове прогнозування – важливий елемент планування, що є основою для діяльності зі складання бюджету. Воно необхідне в оцінці майбутніх потреб у фінансуванні. Фінансове прогнозування представляє оцінку можливих фінансових наслідків прийнятих рішень та зовнішніх факторів, що впливають на результати діяльності компанії. Відправною

точкою фінансового прогнозування є прогноз продажів та відповідних їм витрат. Кінцевою точкою та метою даного виду моделювання є розрахунок потреб у додатковому фінансуванні.

Головне завдання фінансового прогнозування полягає у визначенні додаткових потреб фінансування, що виникають внаслідок збільшення обсягів реалізації товарів чи надання послуг.

Відсоток продажів є найбільш широко використовуваним методом для прогнозування фінансових потреб підприємства. Цей метод передбачає оцінку тих чи інших витрат, активів та зобов'язань на майбутній період у вигляді відсотка від продажу протягом майбутнього періоду, а потім ці відсотки використовуються разом із прогнозованими продажами для складання фінансового звіту. Метод прогнозу обсягів необхідних власних фінансових ресурсів «відсоток від продажу» дозволяє вивести кожен елемент планового балансу та звіту про фінансові результати, виходячи із запланованої величини продажів [49,с.18]. Метод «відсоток від продажів» показує, наскільки потрібне підприємству додаткові власні фінансові ресурси. Застосування методу відсотка від продажів допоможе у визначенні необхідної величини зовнішнього фінансування.

Найчастіше саме прогнози майбутніх продаж надають підприємству інформацію для прогнозування майбутніх потреб у зовнішньому фінансуванні. Розглянемо детальніше метод відсотка від продажу, за допомогою якого можна визначити потребу у додаткових фінансових ресурсах

Ця методика полягає в наступному [47, с.212]:

по-перше, оборотні активи та короткострокові зобов'язання при нарощуванні виручки (нетто) від продажу на певну кількість відсотків збільшуються в середньому на стільки ж відсотків: і оборотні активи, і короткострокові зобов'язання становитимуть у прогнозованому періоді відповідний відсоток виручки (нетто) від продажу;

по-друге, відсоток збільшення вартості основних засобів розраховується під заданий відсоток нарощування виручки (нетто) від продажів з урахуванням технології виробництва, а також наявністю невикористовуваних або використовуваних не повною мірою основних засобів на початок періоду прогнозування, ступенем їх фізичного та морального зносу тощо.

Інші необоротні активи (крім основних засобів) беруться у прогноз постійними. Довгострокові зобов'язання також беруться у прогноз незмінними, як і елементи власного капіталу.

Нерозподілений прибуток прогнозується з урахуванням прогнозованих норм прибутку та норми розподілу чистого прибутку на дивіденди.

Наступний приклад ілюструє, як скласти фінансовий баланс та визначити обсяг необхідного додаткового фінансування для Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» (табл.3.1). При розрахунку ми взяли прогнозне зростання виручки від реалізації продукції на 20%.

Таблиця 3.1 Прогнозний баланс Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» на кінець 2021 року з урахуванням потреби у власних фінансових ресурсів за методом «відсоток від продажу»

Показник	2020 (Фактичне значення)		Прогноз (при зростанні виручки на 20%)
	тис.грн	% від виручки від реалізації	
Необоротні активи	265143	$\frac{265143}{175348} * 100 = 151,21$	$\frac{151,21}{100} * 210417,6 = 318171,60$
Запаси	12128	$\frac{12128}{175348} * 100 = 6,92$	$\frac{6,92}{100} * 210417,6 = 14553,60$
Дебіторська заборгованість	13566	$\frac{13566}{175348} * 100 = 7,74$	$\frac{7,74}{100} * 210417,6 = 16279,20$
Грошові кошти	1051	$\frac{1051}{175348} * 100 = 0,60$	$\frac{0,6}{100} * 210417,6 = 1261,20$
Інші активи	3180	$\frac{3180}{175348} * 100 = 1,81$	$\frac{1,81}{100} * 210417,6 = 3816,00$
Активи	295068	-	354081,60
Зареєстрований капітал	283295	-	283295,00
Нерозподілений прибуток	-20459	-	-20459,00
Довгострокові зобов'язання	0	-	0

Поточні зобов'язання	32232	$\frac{32232}{175348} * 1001=8,38$	$\frac{8,38}{100} * 210417,6 =38678,40$
Додаткове фінансування (прогноз)	-	-	52567,20
Пасиви	295068	-	354081,60
Виручка від реалізації продукції	175348	-	$175348*1,2=210417,60$

Примітка. Пораховано автором за даними фінансової звітності підприємства.

Результати прогнозування за альтернативними варіантами нами представлено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Прогноз потреби у власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за методом «відсоток від продажу»

	2020 (факт)		Прогноз					
	тис.грн.	% від виручки від реалізації	зростання виручки на 20%		зростання виручки на 30%		зростання виручки на 40%	
			при збереженні величини накопиченого збитку	при зниженні величини накопиченого збитку (на 20%)	при збереженні величини накопиченого збитку	при зниженні величини накопиченого збитку (на 30%)	при збереженні величини накопиченого збитку	при зниженні величини накопиченого збитку (на 40%)
Необоротні активи	265143	151,21	318171,60	318171,60	344685,90	344685,90	371200,20	371200,20
Запаси	12128	6,92	14553,60	14553,60	15766,40	15766,40	16979,20	16979,20
Дебіторська заборгованість	13566	7,74	16279,20	16279,20	17635,80	17635,80	18992,40	18992,40
Грошові кошти	1051	0,60	1261,20	1261,20	1366,30	1366,30	1471,40	1471,40
Інші активи	3180	1,81	3816,00	3816,00	4134,00	4134,00	4452,00	4452,00
Активи	295068		354081,60	354081,60	383588,40	383588,40	413095,20	413095,20
Зареєстрований капітал	283295	-	283295,00	283295,00	283295,00	283295,00	283295,00	283295,00
Нерозподілений прибуток	-20459	-	-20459,00	-16367,20	-20459,00	-11457,04	-20459,00	-12275,40
Довгострокові зобов'язання	0	-	0	0	0	0	0	0
Поточні зобов'язання	32232	18,38	38678,40	38678,40	41901,60	41901,60	45124,80	45124,80
Додаткове фінансування (прогноз)	-	-	52567,20	48475,40	78850,80	69848,84	105134,40	96950,80
Пасиви	295068	-	354081,60	354081,60	383588,40	383588,40	413095,20	413095,20
Виручка від реалізації продукції	175348	-	210417,60	-	245487,2	-	245487,2	-

Примітка. Пораховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Для кожного випадку прогнозного зростання виручки (20%, 30%, 40%) нами визначено два варіанти потреби у власних фінансових ресурсах – при незмінній величині накопиченого збитку та його зниженню на відповідний відсоток зростання продаж. Графічно прогноз може бути відображений за допомогою наступного рисунку 3.1.

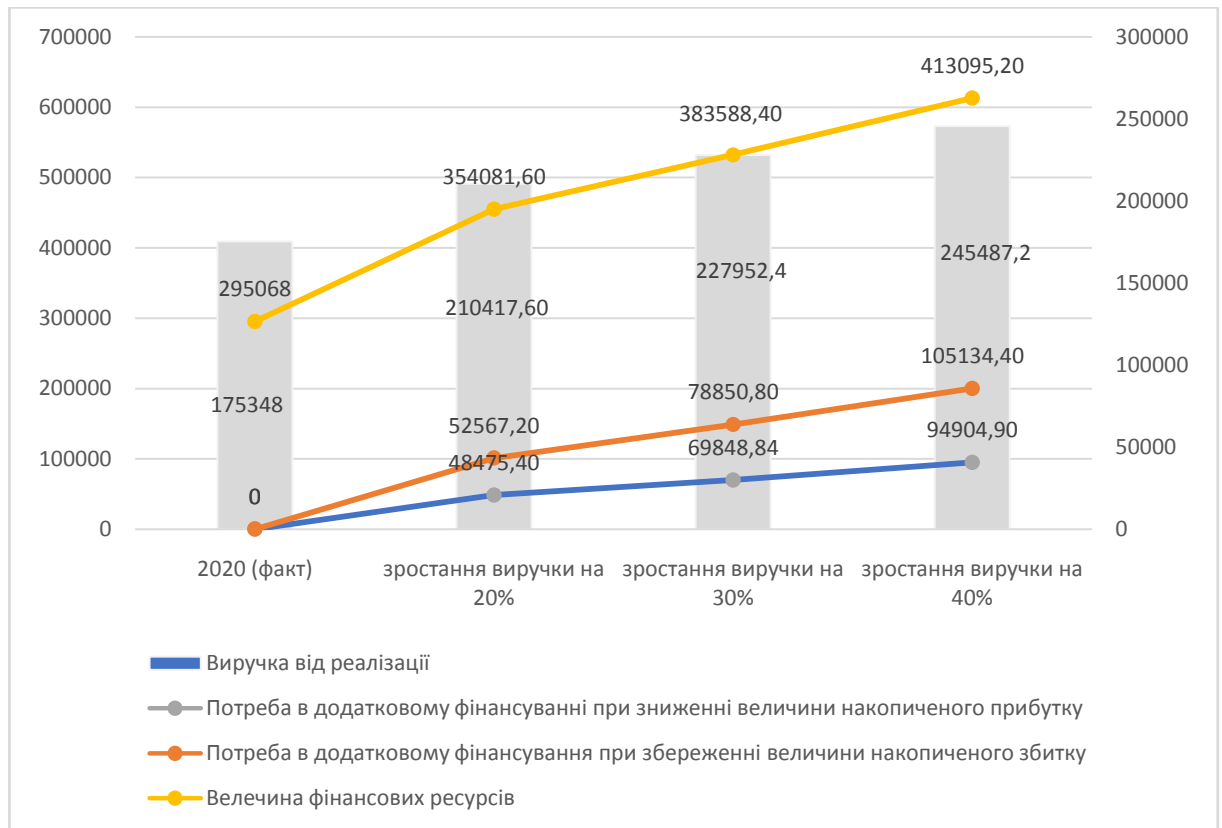

Рисунок 3.1. - Прогноз потреби у власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за методом «відсоток від продажу»

Примітка. Побудовано автором за даними таблиці 3.1

Слід відмітити, що за такою методикою підприємство може прорахувати значну кількість альтернативних варіантів та комбінацій поведінки виручки, тенденцій зміни нерозподіленого прибутку/накопиченого збитку тощо. Розрахунки нами здійснені із використанням Excel, що засвідчує легкість застосування такого методу та відсутності необхідності придбання спеціального програмного забезпечення. Це дозволить підприємству визначити цільові характеристики рівня виручки та прибутку, та обирати оптимальний розмір необхідних фінансових ресурсів.

Для ефективного функціонування підприємству недостатньо лише мати на балансі фінансові ресурси. Вони мають бути правильно сформовані та використовуватись відповідно до виду діяльності, яким займається суб'єкт господарювання. Тобто кошти повинні залучатися на строк довший ніж строк їх корисного використання. Для того, щоб визначити найкраще співвідношення джерел залучення капіталу необхідно перш за все визначити на які цілі (довго- чи короткострокові) він використовуватиметься або до яких статей активу буде приєднуватись до того як принесе прибуток. Після цього залишається ще одна проблема – які кошти для цього краще використати: власні чи позикові. Проте, якщо у підприємства відсутні власні вільні кошти, постає питання, чи доцільно залучати додаткові кошти на платній основі і якщо так, то в якому обсязі.

Оптимізація обсягу власних фінансових ресурсів – це важливий етап стратегічного управління фінансовими ресурсами, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [43]. Метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат на залучення довгострокових джерел фінансування та забезпечення власникам капіталу максимальної ринкової оцінки вкладених ними коштів.

Оптимальну структуру капіталу кількісно визначити неможливо. Однак керівництво Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» може знайти приблизне її значення, розраховане на підставі факторів впливу та власного практичного досвіду, яке максимально наближає планову структуру до оптимального значення [10, с. 18].

Отже, оптимізація обсягу власних фінансових ресурсів — це важливий етап управління фінансовими ресурсами, який полягає у визначенні оптимального співвідношення між власними коштами, які приносять прибуток, і позиковими коштами, які інверсовано у грошовій формі, в обмін

на обов'язки їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [71, с. 238]. Можна виділити три найбільш поширені критерії оптимізації обсягу власних фінансових ресурсів, а саме: максимізація рентабельності власного капіталу; мінімізація середньозваженої вартості капіталу; мінімізація рівня фінансових ризиків. Оптимальною можна назвати таку структури джерел, що сформована в результаті оптимізації за різними критеріями [51, с. 207].

Розглянемо застосування вищезазначених методів на прикладі Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», при можливих 8 варіантах співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів.

Застосування методу оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації власного капіталу передбачає використання механізму фінансового левериджу. Для цього застосуємо формулу (1.2). Розглянемо на практиці цей метод за методикою І.О. Бланка [12, с. 215], поданий у табл. 3.3.

При розрахунку використовуються 8 умовних варіантів співвідношення власного і позикового капіталу. За даними таблиці можна визначити, що найбільший коефіцієнт фінансової рентабельності досягається за умови співвідношення власного і позикового капіталу 80%:20%. Отже, застосування механізму фінансового важеля дає змогу визначити оптимальну структуру капіталу, яка забезпечує максимальний рівень фінансової рентабельності.

Розглянемо метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості. Процес оптимізації за допомогою цього методу заснований на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу за різних умов його залучення та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу.

Під час розрахунку було нами запропоновано 8 варіантів співвідношень власного і залученого капіталу. Використовуючи капітал з різних джерел – зменшується середньозважена вартість капіталу [71, с. 78] (табл. 3.4).

Таблиця 3.3. Оптимізація структури капіталу Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» з використанням механізму фінансового левериджу

№ з/п	Показник	Варіанти							
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
	В/П	100/0	80/20	30/70	40/60	50/50	40/60	30/70	20/80
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Власний капітал, тис. грн.	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00
2.	Обсяг позикового капіталу тис. грн.	0,00	68092,25	116729,57	181579,33	272369,00	408553,50	635527,67	1089476,00
3.	Загальний обсяг капіталу (ряд.1 + ряд.2), тис.грн.	272369,00	340461,25	389098,57	453948,33	544738,00	680922,50	907896,67	1361845,00
4.	Коефіцієнт фінансового важеля	0,00	0,25	0,43	0,67	1,00	1,50	2,33	4,00
5.	Рентабельність активів, %	2,45	2,45	2,45	2,45	2,45	2,45	2,45	2,45
6.	Мінімальна ставка процента за кредит, %	0,00	10,25	10,25	10,25	10,25	10,25	10,25	10,25
7.	Мінімальна процентна ставка з урахуванням премії за кредитний ризик, %	0,00	0,00	10,65	10,75	11,25	11,63	11,82	12,25
8.	Прибуток з урахуванням процентів за кредит (ряд.3*ряд.5: 100),тис. грн.	6673,04	8341,30	9532,92	11121,73	13346,08	16682,60	22243,47	33365,20
9.	Сума процентів за кредит (ряд.2*ряд.7: 100),тис. грн.	0,00	0,00	12431,70	19519,78	30641,51	47514,77	75119,37	133460,81
10.	Прибуток без урахування суми процентів за кредит (ряд.8 - ряд.9),тис.грн.	6673,04	8341,30	-2898,78	-8398,04	-17295,43	-30832,17	-52875,90	-100095,61
11.	Ставка податку на прибуток, %	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00
12.	Сума податку на прибуток (ряд.10*ряд.11), тис.грн.	1201,15	1501,43	-521,78	-1511,65	-3113,18	-5549,79	-9517,66	-18017,21
13.	Чистий прибуток (ряд.10 - ряд.12), тис. грн.	5471,89	6839,87	-2377,00	-6886,40	-14182,25	-25282,38	-43358,24	-82078,40
14.	Чиста рентабельність власного капіталу (ряд.13: ряд.1 100), %	2,01	2,51	-0,87	-2,53	-5,21	-9,28	-15,92	-30,14

Примітка. Розраховано автором

Як бачимо з табл. 3.4, мінімальна середньозважена вартість капіталу досягається у випадку співвідношення 80%:20%. Така структура може максимізувати ринкову вартість підприємства.

Також розглянемо метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Тепер проведемо коригування одержаного оптимального розподілу капіталу підприємства на власний, позиковий короткостроковий і довгостроковий за допомогою моделі прийняття рішень з урахування трьох підходів (стратегій) до фінансування капіталу підприємства – агресивного, помірнього, консервативного.

1. Мета агресивного підходу — мінімізувати всі форми страхових резервів і забезпечити високий рівень ефективності використання фінансових ресурсів безперебійній операційній діяльності підприємства. Високий рівень позикового капіталу веде до зростання рентабельності активів. Однак велика частка позикового капіталу викликає зниження рівня фінансової стійкості та платоспроможності організації.

2. Помірний (консервативний) підхід спрямований на забезпечення повного задоволення поточних потреб усіх видах оборотних активів і створення страхових резервів на випадок найтипівіших збоїв у ході операційної діяльності підприємства. Цей підхід відображає розумну паритетність у співвідношенні між рівнями ризику та ефективності використання фінансових ресурсів. Помірний тип фінансової політики є оптимальним для організації, так як забезпечує достатній рівень фінансової стійкості за допустимого рівня ризику; розширення джерел фінансування дозволяє збільшити фінансові результати, сформувати запас фінансової міцності

3. Консервативний підхід передбачає забезпечення нормального ходу операційної діяльності, створення резервів на випадок непередбачених труднощів у забезпеченні підприємства сировиною і матеріалами, активізації попиту на продукцію.

Таблиця 3.4. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

№ з/п	Показник	Варіанти							
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1.	Загальна потреба в капіталі	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
2.	Варіанти структури капіталу:	100/0	80/20	30/70	40/60	50/50	40/60	30/70	20/80
2.1	Власний капітал, тис. грн.	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00	272369,00
2.2	Позиковий капітал, тис. грн.	0	68092,25	116729,57	181579,33	272369,00	408553,50	635527,67	1089476,00
3.	Рівень передбачених дивідендних витрат	0	0	0	0	0	0	0	0
4.	Рівень ставки відсотка за кредит з урах. премії за ризик, %	0,00	0,00	10,65	10,75	11,25	11,63	11,82	12,25
5.	Ставка податку на прибуток, од.	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00	18,00
6.	Податковий коректо, гр.1-гр.5	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
7.	Рівень ставки відсотка за кредит зурах. податкового коректора гр.4*гр.6	0	0	8,73	8,82	9,23	9,54	9,69	10,05
8.	Вартість складових частин капіталу:								
8.1	Власної частини гр.2а*гр.3/100, тис грн.	0	0	0	0	0	0	0	0
8.2	Позик част. капіталу гр.2.2*гр.7/100, тис. грн.	0	0	10193,99	16006,22	25126,04	38962,11	61597,88	109437,86
9.	Середньозважена вартість капіталу гр.8.1*гр.2.1+гр.8.2*гр.2.2/100, тис. грн.	0	0	3058,20	6402,49	12563,02	23377,27	43118,52	87550,29

Примітка. Розраховано автором

Такий підхід гарантує мінімізацію операційних та фінансових ризиків, але негативно позначається на ефективності використання оборотних активів - їх обігу та рівні рентабельності. Консервативний тип фінансової політики веде до зниження рівня рентабельності активів через відсутність ефекту фінансового важеля та високу ціну капіталу. Внаслідок недофінансування інвестиційної діяльності організації можливе скорочення попиту продукції, зниження фінансових результатів та ефективності діяльності.

Знайдемо рекомендовані межі для позикового капіталу залежно від стратегії фінансування [69, с 243]:

1) Агресивна:

$$ПК_{кор} = X = 0,33(ПК+ВК) \quad (2.2);$$

$$ПК_{дов} = X = 0,3(ПК+ВК) \quad (3.3);$$

де $ПК, ВК$ – оптимальні розміри позикового та власного капіталів.

2) Помірна:

$$ПК_{кор} = X = 0,33(ПК+ВК) \quad (3.4);$$

$$ПК_{дов} = X = 0,167(ПК+ВК) \quad (3.5);$$

3) Консервативна:

$$ПК_{кор} = X = 0,167(ПК+ВК) \quad (3.6);$$

$$ПК_{дов} = X = 0,067(ПК+ВК) \quad (3.7);$$

1) Агресивна:

$$ПК_{кор} = 0,33 \cdot 340461,25 = 112352,21 \text{ тис. грн.}$$

$$ПК_{дов} = 0,3 \cdot 340461,25 = 102138,38 \text{ тис. грн.};$$

2.) Помірна:

$$ПК_{кор} = 0,33 \cdot 340461,25 = 112352,21 \text{ тис. грн.}$$

$$ПК_{дов} = 0,167 \cdot 340461,25 = 56857,03 \text{ тис. грн.}$$

3) Консервативна:

$$ПК_{кор} = 0,167 \cdot 340461,25 = 56857,03 \text{ тис. грн.}$$

$$ПК_{дов} = 0,067 \cdot 340461,25 = 22810,91 \text{ тис. грн.,}$$

Елементи цього потоку і вказують на оптимальні з погляду інвестора розміри позикового короткострокового, довгострокового та власного капіталів.

Для подальшого розширення своєї діяльності підприємству необхідно збільшити величину власного капіталу. Це може бути зроблено за рахунок нагромадження нерозподіленого прибутку, або за рахунок залучення додаткових фінансових ресурсів від власників. Зростання власного капіталу зумовлює зниження частки позикових коштів і підвищує його кредитоспроможність та фінансову незалежність.

Підприємству слід залучати позикові кошти доти, доки це буде прибутковим (з урахуванням відсоткових виплат) і поки в нього існує така можливість. Прибутковість при цьому визначається як перевищення прибутку до відрахування відсотків і податків над сумою відсоткових платежів. Якщо ця умова виконується, то підприємству вигідно розвиватися за рахунок позикових фінансових ресурсів. В іншому випадку товариство зазнаватиме збитків і залучення додаткових позикових коштів знизить вартість підприємства.

Після досягнення того стану, коли підприємство не може віднайти позикових коштів за прийнятною ціною (що свідчить про перевантаженість підприємства боргами порівняно з величиною власного капіталу), воно має збільшувати суму власного капіталу, яка повинна бути такою, щоб збільшити кредитоспроможність підприємства і тим самим повернути вартість пропонуваніх йому позикових коштів на попередній рівень.

3.2. Обґрунтування заходів із управління власними фінансовими ресурсами підприємства

Ефективне управління власними фінансовими ресурсами передбачає не лише оцінку фінансової стійкості та її ролі у забезпеченні стабільності

підприємства, а й вибір оптимальної структури власного капіталу з точки зору формування необхідної величини власних фінансових ресурсів підприємства з використанням інструментарію аналізу. У цьому аспекті першочергового значення набувають питання аналізу формування та використання власного капіталу, що дозволяють обґрунтувати розподіл чистого прибутку на накопичену та інвестовану частини з урахуванням інтересів власників капіталу.

Алгоритм формування власних фінансових ресурсів через механізм розподілу чистого прибутку звітного року підприємства є послідовним виконанням аналітичних процедур, що складаються з п'яти етапів (рис.3.1).

На першому етапі визначається загальна потреба в активах підприємства, величина якої охоплює потребу в оборотних та необоротних активах. З загальної потреби в активах визначається величина чистого прибутку за звітний період для покриття цієї потреби.

На другому етапі чистий прибуток звітного року, що залишився після покриття потреби, розподіляється на виплату дивідендів і на формування накопиченого власного капіталу. У процесі розподілу необхідно звернути увагу, що першорядне значення має виплата дивідендів. При цьому слід враховувати, що на величину дивідендів, крім дивідендної політики підприємства, впливають фінансовий стан підприємства та дотримання вимог законодавства щодо виплати дивідендів. У разі утворення суми чистого прибутку, що залишилася після виплати дивідендів, вона спрямовується на формування накопиченої частини власного капіталу підприємства.

На третьому етапі оцінюється доцільність збільшення власного капіталу підприємства через механізм вибору покриття потреби в загальних активах за рахунок чистого прибутку шляхом її прямого розподілу на покриття потреби або за допомогою перерозподілу через інвестований капітал.

На четвертому етапі визначається величина власного капіталу як сума накопиченого та інвестованого капіталу з урахуванням напрямків розподілу

чистого прибутку звітнього року.

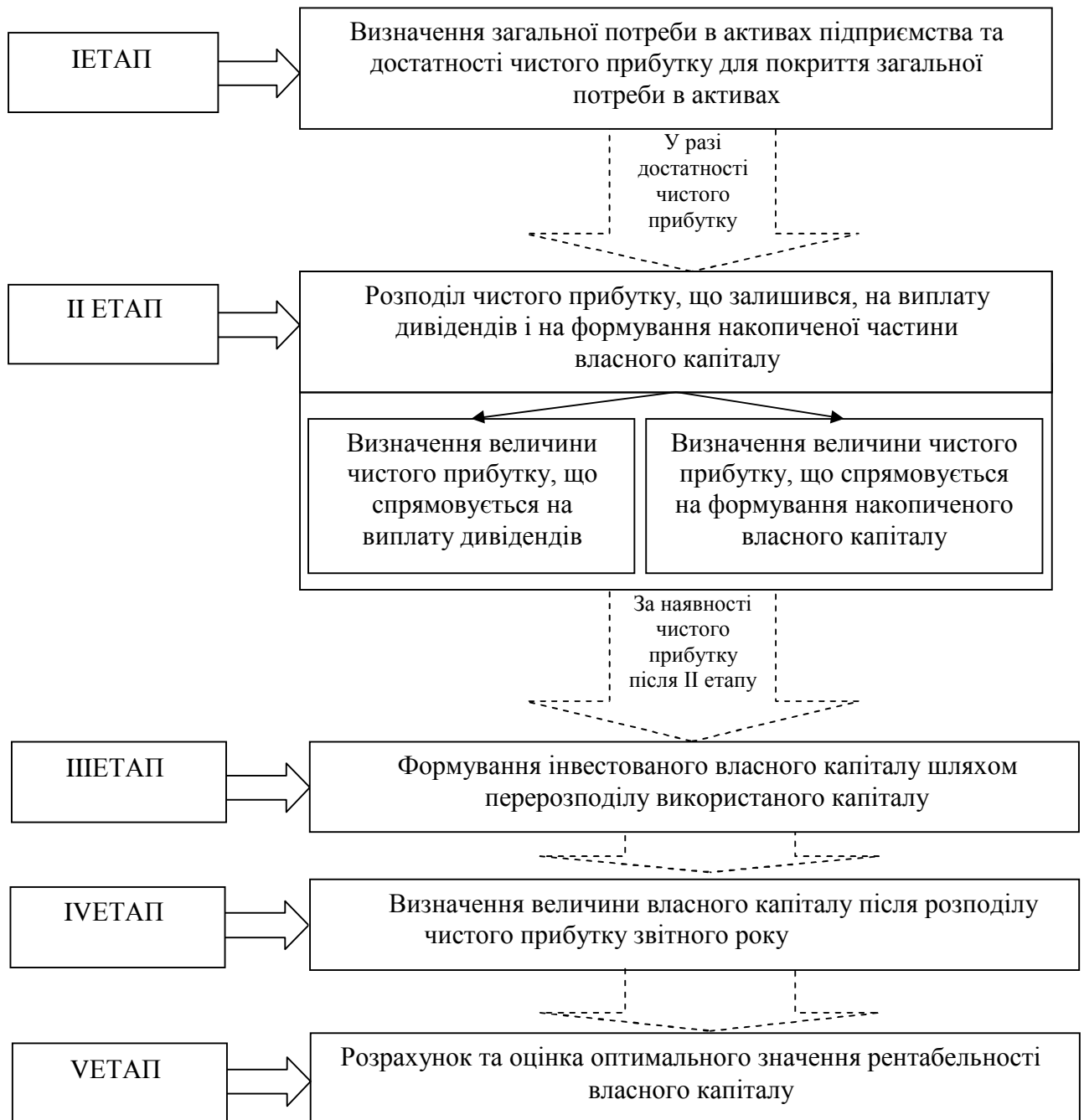

Рисунок 3.1. – Алгоритм формування власного капіталу через механізм розподілу чистого прибутку звітного року підприємства

Примітка. Запропоновано автором

На заключному п'ятому етапі формування власного капіталу здійснюється розрахунок та оцінка оптимального значення рентабельності власного капіталу підприємства. Результати оцінки є основою прийняття фінансових управлінських рішень щодо вибору альтернативних напрямів розподілу чистого прибутку на накопичений та інвестований власний капітал

шляхом перерозподілу використаного капіталу.

Процес визначення структури власного капіталу Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» ґрунтується на таких умовах:

1) забезпечення покриття потреби в активах підприємства за рахунок чистого прибутку звітної року або інвестованого власного капіталу, утвореного за рахунок чистого прибутку звітної року. Вибір варіантів джерела покриття загальної потреби в активах визначається найбільшою величиною раціонального значення рентабельності власного капіталу;

2) забезпечення інтересів власників капіталу підприємства у вигляді балансування дивідендної політики та збереження фінансової стійкості підприємства.

Підхід до ефективного управління власними фінансовими ресурсами, що враховує поетапну реалізацію алгоритму формування власного капіталу через механізм розподілу чистого прибутку звітної року Солодового заводу ПрАТ «Оболонь», наведено нижче.

Загальна потреба в активах (Pa) складається з потреби в оборотних активах та потреби у необоротних активах, і визначається за формулою:

$$Pa = ПНА + ПОА, \quad (3.8)$$

$$ПНА = ВАК - ВАН, \quad (3.9)$$

$$ПОА = З + ДЗ - КЗ, \quad (3.10)$$

де $ПНА$ – потреба у необоротних активах; $ПОА$ – потреба у оборотних активах;

$НАк, НАн$ - необоротні активи на початок і на кінець звітної періоду;

$З$ – середня величина запасів;

$ДЗ$ – середнє значення дебіторської заборгованості;

$КЗ$ – середнє значення кредиторської заборгованості.

Критерієм оптимальної величини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, є мінімальна величина розміру дивідендів, що визначається виходячи з достатніх значень наступних показників:

1) коефіцієнта поточної ліквідності;

- 2) коефіцієнта забезпеченості власними обіговими коштами;
- 3) величини чистих активів.

Тобто оптимальний розмір чистого прибутку звітного року, що спрямовується на виплату дивідендів (D_{opt}), визначається виходячи з наступного співвідношення:

$$D_{opt} = \min(D_1, D_2, D_3), \quad (3.11)$$

де D_1 - розмір дивідендів, який визначається виходячи з умов достатності коефіцієнта поточної ліквідності;

D_2 - розмір дивідендів, який визначається виходячи з умов достатності коефіцієнта забезпеченості власними обіговими коштами;

D_3 - розмір дивідендів, який визначається виходячи з вимог законодавства про акціонерні товариства.

Розмір дивідендів, який визначається виходячи з умови достатності коефіцієнта поточної ліквідності, визначається за такою формулою:

$$OA - 2K_3 \leq D_1 \leq OA - K_3, \quad (3.12)$$

Розмір дивідендів, який визначається виходячи з умови достатності коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами, визначається за такою формулою:

$$D_2 = (HA + 0,1OA - BK - ДЗ) / 01, \quad (3.13)$$

де BK - середня величина власного капіталу підприємства;

$ДЗ$ - середня величина довгострокових зобов'язань;

HA - середня величина необоротних активів;

OA - середня величина оборотних активів.

Третій показник D_3 визначається виходячи з наступного співвідношення:

$$D_3 \geq ЧА - СК - РК, \quad (3.14)$$

де $ЧА$ - чисті активи підприємства;

$СК$ - середня величина статутного капіталу;

$РК$ - середня величина резервного капіталу.

Проведемо апробацію запропоновано підходу розподілу чистого

прибутку звітнього року на покриття загальної потреби в активах та формування інвестованого та накопиченого власного капіталу шляхом перерозподілу використаного капіталу проводилася за даними бухгалтерської (фінансової) звітності Солодового заводу ПрАТ «Оболонь», результати розрахунків представлено в табл.3.5 та 3.6.

Таблиця 3.5. Визначення загальної потреби в активах Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» за 2016-2020 роки, тис. грн.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
Запаси	27527	25042	72202	63731	57284
Дебіторська заборгованість	5054	5410	1658	1058	13566
Кредиторська заборгованість	122276	45994	34480	46835	86981
Потреба оборотнихактивах	-89695	-15542	39380	17954	-16131
Потреба у необоротнихактивах	1248	-3960	-2112	231966	3018
Загальна потреба в активах	-88447	-19502	37268	249920	-13113
Чистий прибуток звітньогороку	317,0	-455,0	551,0	1545,0	3227,0
Чистий прибуток після покриття потреби в активах	88764,0	19047,0	-36717,0	-248375,0	16340,0

Примітка. Розраховано автором на основі даних фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «Оболонь»

Як показали розрахунки визначення потреби у активах, представлені у таблиці 3., у деякі періоди спостерігається недостатність чистий прибуток звітнього року для покриття загальної потреби у активах підприємства (2018 та 2019 рр). Так, у Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» у 2020 році потреба в необоротних активах становила 3018 тис. грн, а розмір потреби в оборотних активах покривався за рахунок запасів та значного обсягу дебіторської заборгованості. А розмір чистого прибутку, отриманого за результатами звітнього періоду, становив 3227 тис. грн. В результаті величина чистого прибутку, що залишився в розпорядженні підприємства після покриття потреби в активах складав 16,4 млн. грн.

Проте для Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» найбільш сприятливими періодами були 2016, 2017 та 2020 роки, у яких підприємство змогло покритисвою потребу в активах за рахунок накопиченого власного

капіталу, а чистий прибуток, що залишився, направити на виплату дивідендів і на утворення додаткової величини накопиченого власного капіталу.

Другим етапом розподілу чистого прибутку звітного року є визначення величини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів. Цей показник визначається як мінімальне значення дивіденду, отриманого виходячи із співвідношення достатності рівня поточної ліквідності, ступеня забезпеченості власними оборотними активами та дотриманням умови виплати дивідендів в акціонерних товариствах.

Розрахунок величини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, в Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» за 2009-2013 роки представлений у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6. Розрахунок величини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» за 2016-2020 роки

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Оборотні активи	17700	17470	16387	19476	29622
Короткострокові зобов'язання	5179	12326	53757	37763	34508
Нижня межа D₁	7342	-7182	-91127	-56050	-39394
Верхня межа D₁	12521	5144	-37370	-18287	-4886
Необоротні активи	36534	32574	30462	262428	265446
Власний капітал	29572	23267	22959	257371	262836
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0
D₂	873	1105	914	700	557
Статутний капітал	30315	30315	30315	30315	30315
Резервний капітал	1516	1516	1516	1516	1516
D₃	-2259	-8564	-8872	225540	231005

Примітка. Розраховано автором на основі даних фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «Оболонь»

Як показали розрахунки визначення розміру дивідендів, у Солодовому заводі ПрАТ «Оболонь» у 2017-2020 роках мінімальна та максимальна межа розміру чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, мають

негативні значення. Це свідчить про те, що виплата дивідендів на підприємстві може призвести до втрати ліквідності, і, як наслідок, зниження фінансової стійкості підприємства. Однак у 2016 році спостерігалася зворотна ситуація – отриманого чистого прибутку було достатньо для покриття потреби в активах підприємства, а також для виплати дивідендів та утворення додаткового накопиченого власного капіталу. Так, за результатами розрахунків розмір чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, становить 12,5 тис. грн.

Внаслідок запропонованого підходу до розподілу чистого прибутку Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» у 2016-2020 рр. могло б додатково утворити інвестовану та накопичену величину власного капіталу, що згодом вплинуло б на підвищення ефективності використання сукупного власного капіталу підприємств. Результати розрахунків, що демонструють формування додаткової величини інвестованого та накопиченого власного капіталу, представлені у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7. Формування додаткової величини інвестованого та накопиченого власного капіталу у Солодовому заводі ПрАТ «Оболонь» у 2016-2020 рр.

Показник	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Вихідна величина інвестованого капіталу	133875	133875	133875	133875	133875
Вихідна величина накопиченого капіталу	-18005	-18639	-17094	-16992	-13765
Додаткова величина інвестованого капіталу	2158	235	6228	1025	3029
Додаткова величина накопиченого капіталу	-	13903,0	653,0	-	21226,0

Примітка. Розраховано автором на основі даних фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «Оболонь»

Аналіз змін у структурі власного капіталу з урахуванням запропонованого підходу до розподілу чистого прибутку представлено

таблиці 3.8.

Таблиця 3.8. Аналіз змін у структурі власного капіталу з урахуванням запропонованого підходу до розподілу чистого прибутку

Роки	Структура власного капіталу до зміни, %		Структура власного капіталу після зміни, %	
	частка інвестованого капіталу	частка накопиченого капіталу	частка інвестованого капіталу	частка накопиченого капіталу
2016	102,51	-2,51	115,25	-15,25
2017	130,29	-30,29	103,66	-3,66
2018	132,04	-32,04	113,30	-13,30
2019	11,78	88,22	114,41	-14,41
2020	11,53	88,47	94,83	5,17

Примітка. Розраховано автором на основі даних фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «Оболонь»

Результати розрахунку нового оптимального значення рентабельності власного капіталу на Солодовому заводі ПрАТ «Оболонь» за 2016-2020 роки наведено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9. Аналіз впливу запропонованого підходу розподілу чистого прибутку на зміну оптимального значення рентабельності власного капіталу

Роки	Оптимальне значення рентабельності власного капіталу, %		Відхилення
	до зміни	після зміни	
2016	1,07	-36,9	-38,00
2017	-1,96	14,7	16,68
2018	2,40	-29,7	-32,09
2019	0,60	-	-
2020	1,23	11,3	10,09

Примітка. Розраховано автором на основі даних фінансової звітності Солодового заводу ПрАТ «Оболонь»

Як видно, зміни у структурі власного капіталу при впровадженні запропонованого алгоритму розподілу чистого прибутку звітного року у Солодовому заводі ПрАТ «Оболонь» спричинять і зміни в оптимальних значеннях рентабельності власного капіталу.

Таким чином, слід зазначити, що інтенсивність змін у структурі капіталу значно перевищує темпи зміни оптимальних величин рентабельності

власного капіталу Проте, враховуючи наслідки змін у структурі власного капіталу (за допомогою перерозподілу чистого прибутку на користь інвестованого капіталу), які позитивно позначаються на фінансовій стійкості та інвестиційній привабливості організації, при виборі оптимальної структури власного капіталу необхідно орієнтуватися на ту, за якої буде досягнуто максимального оптимального значення рентабельності власного капіталу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичні узагальнення і обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення управління власними фінансовими ресурсами підприємства. Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки:

1. Система фінансових ресурсів підприємства є інструментом, за допомогою якого підприємство здатне досягти основної цілі – отримання прибутку. Це пов'язано з тим, що у ринковій конкурентній боротьбі виграє та організація, яка має достатньо власних фінансових ресурсів і може ефективно використати їх. На основі аналізу літературних джерел встановлено, що фінансові ресурси організації – це грошові надходження та накопичення, що перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання та використовуються на цілі розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, виконання фінансових зобов'язань, задоволення соціальних та інших потреб. Ті грошові кошти, які є власністю підприємства або надані йому на безоплатній основі, належать до власних і прирівняних до них джерел фінансування.

2. Відзначено особливості фінансово-економічного механізму управління власними фінансовими ресурсами підприємства. Як невід'ємна частина фінансового менеджменту, управління власними фінансовими ресурсами організації спрямовано на реалізацію його головної мети – забезпечення ефективного фінансування розвитку організації у майбутньому періоді за усіма напрямками його господарської діяльності, спрямованого на зростання його ринкової вартості. Управління власними фінансовими ресурсами включає планування фінансових ресурсів; оцінку фінансових ресурсів та їх структури; оперативне управління фінансовими ресурсами; фінансовий контроль за рухом фінансових ресурсів.

3. Практичні аспекти управління фінансовими ресурсами досліджувались на прикладі Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», що входить до складу великої національної корпорації

«Оболонь». Проаналізувавши основні техніко-економічні показники Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2016-2020рр., ми встановили, що підприємство є прибутковим, однак рівень прибутку є відносно низьким. Незважаючи на щорічне збільшення виручки, її величина не достатня для належного покриття авансованих у виробництво ресурсів – рівень рентабельності є меншим 2%. Оскільки прибуток – найважливіше джерело формування фінансових ресурсів, підприємство не може активно розвиватись за такого темпу приросту чистого прибутку. Величина фінансових ресурсів підприємства за п'ять досліджуваних років збільшилась у 5,4 рази, що говорить про збільшення майна підприємства, можливості нарощувати обсяги виробництва. Спостерігаються тенденції зростання власного капіталу у 2020 році порівняно із 2016 р. – у 8 разів за рахунок дооцінки капіталу та здійснення засновником додаткових внесків. У загальній структурі пасиву балансу частка власних фінансових ресурсів зросла з 54,5% у 2016 році до 89,1% у 2020 р., що свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел при фінансуванні власної діяльності.

4. Доведено, що система управління власними фінансовими ресурсами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу фінансових ресурсів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування. Система управління фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» складається із підсистем, які мають свої об'єкти, задачі та методи: підсистема управління формуванням фінансових ресурсів; підсистема управління поточним фінансовим станом; підсистема управління використанням фінансових ресурсів. Встановлено особливості управління власними фінансовими ресурсами Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», зокрема стратегічні напрями формування та використання власних фінансових ресурсів визначаються корпорацією ПрАТ «ОБОЛОНЬ», а на тактичні рішення стосуються здійснення управління фінансовими ресурсами як підсистеми загального управління підприємством, дотримання оптимальності

джерел (вибір оптимального співвідношення джерел формування фінансових ресурсів), забезпеченні зростання прибутковості як фактору зростання власних фінансових ресурсів.

5. Побудовано прогноз потреби у власних фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за методом «відсоток від продажу», що передбачає оцінку тих чи інших витрат, активів та зобов'язань на майбутній період у вигляді відсотка від продажу протягом прогнозованого періоду. Для кожного випадку прогнозного зростання виручки (20%, 30%, 40%) нами визначено два варіанти потреби у власних фінансових ресурсах – при незмінній величині накопиченого збитку та його зниженню на відповідний відсоток зростання продаж. за такою методикою підприємство може прорахувати значну кількість альтернативних варіантів та комбінацій поведінки виручки, тенденцій зміни нерозподіленого прибутку/накопиченого збитку тощо. Доведено, що оптимізація структури капіталу є однією з центральних проблем фінансового менеджменту, яка полягає у визначенні такого співвідношення власних і позикових коштів, за яких досягається максимальна ефективність діяльності підприємства. Враховуючи, що зростання величини капіталу обернено пропорційне до його середньозваженої вартості, у роботі розраховано оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом для Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», при якому власний капітал має становити 80%, а залучений – 20%. При одержанні і дослідженні економічної інформації, на основі показників критеріїв оптимізації структури капіталу, можна більш ефективно управляти капіталом підприємства за рахунок підвищення рентабельності власних фінансових ресурсів.

6. Обґрунтовано, алгоритм формування власних фінансових ресурсів через механізм розподілу чистого прибутку звітного року підприємства з послідовним виконанням аналітичних процедур, що складаються з п'яти етапів. Встановлено, що критерієм оптимальної величини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, є мінімальна величина розміру

дивідендів, що визначається виходячи з достатніх значень наступних показників: 1) коефіцієнта поточної ліквідності; 2) коефіцієнта забезпеченості власними обіговими коштами; 3) величини чистих активів. Визначено, що зміни у структурі власного капіталу при впровадженні запропонованого алгоритму розподілу чистого прибутку звітного року у Солодовому заводі ПрАТ «Оболонь» спричинять і зміни в оптимальних значеннях рентабельності власного капіталу.

Опрацьовані в роботі теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані в практиці функціонування сучасних підприємств незалежно від форми власності та виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабанов И. Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта / И. Т. Балабанов. М. : Финансы и статистика, 2000. 187 с.
2. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» на 31 грудня 2018 р.: Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Красилів, 2018. 2 с.
3. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» на 31 грудня 2017 р.: Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Красилів, 2017. 2 с.
4. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» на 31 грудня 2019 р.: Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Красилів, 2019. 2 с.
5. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» на 31 грудня 2020 р.: Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Красилів, 2020. 2 с.
6. Баланс (Звіт про фінансовий стан) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» на 31 грудня 2016 р.: Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Красилів, 2016. 2 с.
7. Безкоровайна Л.В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 4. С. 950—954.
8. Белолипецкий В. Г. Финансы фирмы / В. Г. Белолипецкий; под ред. И. П. Мерзлякова. М.: ИНФРА-М, 1998. 298 с.

9. Бирюкова Д.С., Назарова В.В.

Стоимостные методы оценки эффективности менеджмента компании. *Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент»*. 2014. № 2. С. 394. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stoimostnye-metodyotsenki-effektivnosti-menedzhmenta-kompanii>

10. Бичкова Н.В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. №. 1 (48). С. 16-23.

11. Бланк И. Финансовый менеджмент. М.: Ника-Центр. 2004, 245 с.

12. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. К.: Ника-Центр, 2000. - 512 с.

13. Бондаренко О.С. Управління оборотними активами підприємств [Текст]: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к.е.н. / О.С. Бондаренко ; МОНУ, ПАНУ. – Київ : НДФІ, 2016. 21с.

14. Бурковський В. В. Фінанси підприємств: [навч. посібн.] / За ред. В. В. Бурковського. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. 246 с.

15. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник / за ред. Ф.Ф. Бутиця. 8-е вид., доп. і перероб. Житомир: Рута, 2009. 912 с.

16. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. К. : НІОС, 2000. 416 с.

17. Вівчар О.Й., Саварин В.М. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.5. С. 146—150.

18. Волинчук Ю. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 11, ч. 2. С. 96-101.

19. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] / Луцький держ. технічний ун – т; Київський національний торговельно-економічний ун-т. Вид. 2-е, переробл. і доп. Луцьк: Надстир'я, 2007. 412 с.

20. Годящев М.О. Дослідження аналітичного інструментарію управління діловою активністю підприємств. *Бізнес-інформ*. 2017. № 7. С. 241-246.

21. Горбатенко

А.А.

Особливості формування власних фінансових ресурсів підприємств в Україні. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди. 2010. Вип. 15/1. С. 195—201.

22. Гордієнко Д. Д. Економічний тлумачний словник [Понятійна база законодавства України у сфері економіки] / Д. Д. Гордієнко. [Вид. 2-е, перероб. і доп.]. К. : КНТ, 2007. 360 с.

23. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18 (10). С. 250—253.

24. Економіка підприємства: підручник / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, Г. М. Захарчин та ін. ; за заг. ред. Й. М. Петровича. 2-ге вид., випр. Л. : Магнолія, 2007. 580 с.

25. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2018 р. : Форма №2. Красилів, 2018. 2 с.

26. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2017 р. : Форма №2. Красилів, 2017. 2 с.

27. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2016 р. : Форма №2. Красилів, 2016. 2 с.

28. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2019 р. : Форма №2. Красилів, 2019. 2 с.

29. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2020 р. : Форма №2. Красилів, 2020. 2 с.

30. Золотогоров В.Г. Экономика: энциклопедический словарь. Минск: Книжный дом, 2004, 346 с.

31. Зятковський І. В. Фінанси підприємств / І. В. Зятковський. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К. : Кондор, 2003. 364 с.

32. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ, 2009. 24 с.

33. Іщенко Я.П., Галайда Л.В.

Теоретичні основи формування власного капіталу підприємства.

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 15 (1). С. 146—148.

34. Калініна О. М. Бюджетування як метод управління оборотним капіталом промислового підприємства [Текст]: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / О.М. Калініна – Харків, 2007. – 22 с

35. Кірданов М. Г. Відображення в бухгалтерському обліку формування і використання фінансових ресурсів підприємства. *Фінанси, облік і аудит* . 2013. Вип. 20. С. 281-288.

36. Кокин А.С., Ясенов В.Н., Яшина Н.И. Методология и практика финансового менеджмента: Учебно-методическое пособие. В 3 ч. Ч. I. — Н. Новгород: Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского, 2010.

37. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / М. Я. Коробов. К. : Знання. 2000. 378 с.

38. Королюк Т. М. Облік власного капіталу й аналіз його впливу на інвестиційну привабливість акціонерних товариств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2005. 22 с.

39. Лахтіонова Л. М. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монограф. / Л. М. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.

40. Липская А.О. Основные подходы к определению "собственный капитал" как учётной категории. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2015. Вип. 11. С. 287—292.

41. Лытнева Н.А., Губина О.В., Губин В.Е. Стратегические аспекты концепции экономического анализа в управлении собственным капиталом коммерческих организаций: монография. Орел: Орловский гос. ин-т экономики и торговли, 2010.

42. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік: підручник для студ. вищих навч. закл. спец. 6.050100 "Облік і аудит". Одеса: ОНЕУ, 2012. 670 с.

43. Мартьянов О. І. Оптимізація фінансових ресурсів підприємств України в умовах глобальної фінансової кризи. URL: http://esteticamente.ru/portal/soc_gum/sru/2011_1/index.htm

44. Мельник М.В. Эволюция экономического анализа и его роль в системе управления предприятием. *Аудит и финансовый анализ*. 2015. № 1. С. 109–118. URL: http://www.auditfin.com/fin/2015/1/fin_2015_11_rus_03_06.pdf

45. Молдован А.А. Совершенствование источников финансовых ресурсов предприятия. *Успехи современной науки*. 2016 Т.2 №9 С.43-44

46. Ногіна С., Шумікін С., Костянян С. Аналіз структури і функцій власного капіталу підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 10. Ч. 3. С. 346—349.

47. Олександренко І.В. Управління власним капіталом підприємства. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 211—216.

48. Опарін В. М. Фінансові ресурси та суспільний капітал. *Вісник НБУ*. 2000. №7. С. 26–28.

49. Погріщук Г. Б., Волощук Р. Є. Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 16–23

50. Полюшко Ю.Н. Эффективное управление собственным капиталом предприятия. *Экономика и управление: проблемы, решения*. 2012. № 8. С. 50–54.

51. Порохня В.М., Кухарева Л.В. Оптимізація вартісної структури капіталу підприємства. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2006. №1. С 206-214.

52. Радіонова В. М. Фінанси / В. М. Радіонова. М. : Фінанси і статистика, 1995. 432 с.

53. Рубаха М.В., Овчар О.А. Теоретичні аспекти політики управління власним капіталом підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2015. Т. 20. Вип. 3. С. 142—145.
54. Рудика В.І., Сукрушева Г.О., Гонтар Т.Ю. Теоретична сутність категорії "власний капітал підприємства". *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 436—439.
55. Рыжкова К.А. Формирование инновационного подхода к определению экономической сущности собственного капитала акционерной организации. *Финансовая аналитика: проблемы и решения*. 2012. №5 (95). С. 51—57.
56. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: Навч. посібник / Г. В. Савицька. – Міністерство освіти і науки України. – 3-те вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2007. 668с.
57. Самойлова Т.А. Джерела формування фінансового капіталу підприємства. Облік і фінанси АПК. 2011. № 1. С. 169—174.
58. Саяхов Т.Р. Методика ефективного управління собственным капиталом с использованием аналитических процедур. *Управление экономическими системами*. 2014. № 10
59. Скороход А.Ю. Индивидуальные долгосрочные счета как способ привлечения долгосрочного капитала на финансовый рынок России. *Молодой ученый*. 2015. №12(92) С.499-502
60. Скрипкина О.В. Бухгалтерский учет как информационная база принятия решений по управлению собственным капиталом. *Международный бухгалтерский учет*. 2014. № 23. С. 34–38. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/buhgalterskiy-uchet-kak-informatsionnaya-bazapriinyatiya-resheniy-po-upravleniyu-sobstvennym-kapitalom>

61. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 526 с.
62. Теория измерения капитала и прибыли: монография / под ред. Ф.Ф. Бутенца, М. Добии. Краков: Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2010. 400 с.
63. Финансы организаций (предприятий): учебник для студентов вузов / Под ред. Н.В. Колчиной. 4-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009, 402 с.
64. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О. С. Філімоненков. 2-ге вид., перероблене. і доповн. К : МАУП, 2004. 328 с.
65. Фінанси підприємств / за ред. А. М. Поддєрьогіна. – [4-те вид., перероб. і доп.]. К. : КНЕУ, 2002. 571 с.
66. Фінансовий менеджмент: підручник / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Вид. 2-ге, без змін. К.: КНЕУ, 2008. 535 с.
67. Ходыреская В.Н.
Методологические аспекты управления собственным капиталом с
использованием критерия стоимости. *Auditorium: электронный научный журнал Курского государственного университета.* 2014. № 2.
68. Худолій Л. М. Теорія фінансів / Л. М. Худолій. Київ : Видавництво Європейського університету, 2003 р. 167 с.
69. Шмигонь Н.М. Оптимізація структури капіталу підприємства. *Держава та регіони. Економіка і підприємництво.* 2003. №4. С 238— 243.
70. Шура Н.О., Шатило М.В. Європейський погляд на категорію "власний капітал" підприємства та його складові. *Агросвіт.* 2015. №7. С. 50— 54.
71. Юхименко П. Теорії оптимізації структури капіталу підприємства та їх адаптація до українських економічних реалій. *Банківська справа.* 2010. №2-3. - С.78-85.

72. Spearman C.E. The Abilities of Man: Their Nature and Measurement. London, Macmillan & Co., Ltd., 1927, 415 p.

Виконав студент магістратури спеціальності
072 Фінанси, банківська справа та
страхування
денної форми навчання
« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

І.С. Михайлюк
_____
Ініціали,
прізвище

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри
« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

В.П. Синчак
_____
Ініціали,
прізвище

Робота допущена до захисту:
завідувачка кафедри
к.е.н., доцентка
« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

**Н.П.
Захаркевич**
_____
Ініціали,
прізвище

Додаток А

Таблиця А.1 Сутність поняття «фінансові ресурси», визначені вітчизняними та зарубіжними авторами

№	Автори	Сутність поняття «фінансові ресурси»
1.	Василик О. Д. [16]	Грошові фонди, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб.
2.	Опарін В. М. [48]	Сума коштів, що спрямовані в основні засоби та обігові кошти підприємства, а також це авансовані кошти, що вкладаються в обіг і обов'язково повинні повернутися, однак це не всі грошові кошти, а тільки ті, за рахунок яких формується додана вартість.
3.	Балабанов І. Т. [1]	Грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств.
4.	Коробов В. В. [37]	Централізовані та децентралізовані грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу та перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту, національного доходу та використовуються згідно із завданнями підприємства.
5.	Поддєрьогін А. М. [65]	Усі грошові засоби, що є в розпорядженні підприємства, серед них виділяють грошові фонди та грошові кошти, що використовуються у нефондовій формі.
6.	Зятковський І. В. [31]	Сукупність фондів грошових коштів, доходів, відрахувань або надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємства.
7.	Бурковський В. В. [14]	Грошові кошти, акумульовані в фондах цільового призначення для здійснення відповідних витрат.
8.	Філімоненков О. С. [64]	Власний, позиковий та залучений капітал, що використовується суб'єктом господарювання для формування власних активів, а також здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання прибутку.
9.	Радіонова В. М. [52]	Грошові доходи й надходження, які знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання й використовуються для задоволення фінансових зобов'язань, здійснення витрат із розширеного відтворення та для стимулювання працівників.
10.	Белоліпецький В.Г. [8]	Частина грошових ресурсів представлених у вигляді надходжень, що призначені для виконання як фінансових зобов'язань так і затрат із забезпечення розширеного відтворення.
11.	Худолій Л. М. [68]	Сума коштів спрямованих в основні та оборотні засоби підприємства. Вони характеризують фінансовий потенціал підприємства й зумовлюють отримання певного прибутку.
12.	Лахтіонова Л. А. [39]	Грошові кошти у вигляді грошових фондів (статутний фонд, фонд оплати праці, резервний фонд) та у нефондовому вигляді (використання грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, і позабюджетними фондами, банками, страховими компаніями та ін.).
13.	Гордієнко Н. І. [22]	Власні джерела фінансування розширеного відтворення, що залишаються в розпорядженні підприємства після оплати поточних зобов'язань та розрахунків.

Примітка. Систематизовано автором на основі [1; 8; 22; 39; 48].

Додаток Б

Таблиця В.1 Показники ділової активності операційної (виробничої) підсистеми

Порядок розрахунку	Коротка характеристика
Коефіцієнт оновлення	
$K_{\text{онов}} = \text{ОсЗ}_{\text{введ}} / \text{ОсЗ}_{\text{кін.року}},$ де $\text{ОсЗ}_{\text{введ}}$ – вартість введених в експлуатацію протягом року основних засобів; $\text{ОсЗ}_{\text{кін.року}}$ – балансова вартість основних засобів на кінець року	Характеризує інтенсивність оновлення основних засобів
Коефіцієнт придатності основних фондів	
$K_{\text{пр}} = \text{ОФ}_{\text{бк}} / \text{ОФ}_{\text{пк}},$ де $\text{ОФ}_{\text{бк}}$ – балансова вартість основних фондів на кінець року; $\text{ОФ}_{\text{пк}}$ – первісна вартість основних фондів на кінець року	Відображає частку неамортизованого обладнання
Порядок розрахунку	
Коефіцієнт продуктивності праці	
$P_p = V_p / \text{ЧП}_C,$ де V_p – виручка від реалізації продукції (послуг) без ПДВ; ЧП_C – середньооблікова чисельність працівників	Узагальнений показник, що характеризує ефективність використання ресурсу праці в процесі виробництва
Коефіцієнт матеріаловіддачі	
$K_{\text{мв}} = V_p / M,$ де V_p – виручка від реалізації продукції (послуг) без ПДВ; M – матеріальні витрати	Характеризує ефективність використання оборотних виробничих фондів
Коефіцієнт фондівіддачі	
$\Phi_v = V_p / \text{ОФ}_{\text{бс}},$ де V_p – виручка від реалізації продукції (послуг) без ПДВ; $\text{ОФ}_{\text{бс}}$ – середньорічна балансова вартість основних засобів	Характеризує ефективності використання основних виробничих фондів

Джерело: [20, с.242].

Таблиця Б.2. Основні аналітичні показники ділової активності підприємства

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків форм фінансової звітності	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
1 Оборотність активів (обороти), ресурсвіддача, коефіцієнт трансформації	$K_{тр.}$	$ЧД(В)Р / \text{Активи}$	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1300	Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення
2 Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороти)	$K_{об. кошт.}$	$ЧД(В)Р / \text{Обігові кошти}$	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1300	Кількість оборотів обігових коштів за період; скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів	Збільшення
3. Період одного обороту обігових коштів (днів)	$T_{об.}$	$360 / K_{об. кошт.}$		Середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію	Зменшення
4 Коефіцієнт оборотності запасів (обороти)	$K_{об. зап.}$	Собівартість реалізації / Середні запаси	Ф. № 2, (р. 2050 + р.2130 + р.2150) / Ф. № 1, р. 1100	Кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси	Збільшення
5 Період одного обороту запасів (днів)	$T_{1 об.}$	$360 / K_{об. зап.}$		Період, протягом якого запаси трансформуються в кошти	Зменшення, якщо це не перешкоджає нормальному процесу виробництва, не загрожує дефіцитом матеріальних ресурсів
6 Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороти)	$K_{об. д. з}$	$ЧД(В)Р / \text{Середня дебіторська заборгованість}$	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1125 + р. 1130 + р. 1135 + р. 1155	У скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість	Збільшення

7	Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	$T_{\text{пог.д.з.}}$	$360 / K_{\text{об. д. з}}$		Середній період інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її погашення	Зменшення, особливо в умовах інфляції; збільшення, якщо додаткова вартість коштів компенсується додатковим прибутком від збільшення обсягів реалізації
8	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	$K_{\text{об. кр.з}}$	ЧД(В)Р / Поточні зобов'язання	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1695	У скільки разів виручка перевищує середньорічну кредиторську заборгованість	Збільшення
9	Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	$T_{\text{пог.кр.ед.з.}}$	$360 / K_{\text{об. кр.з}}$		Середній період сплати підприємством кредиторської заборгованості	Зменшення
10	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	$K_{\text{об. в.к.}}$	ЧД(В)Р / ВК	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1495	Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	Збільшення

Додаток В

Таблиця В.1 Аналіз основних техніко-економічних показників роботи Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2016 -2020 р.

Назва показників	Одиниці виміру	Значення показників по роках					Темп росту 2020 р. до 2016 р., %
		2016	2017	2018	2019	2020	
1. Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг	тис. грн.	110215,0	71373,0	90903,0	137191,0	175348,0	159,1
2. Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	107030,0	69896	90038	131035	166587,0	155,6
3. Валовий прибуток	тис. грн.	3185,0	1477,0	865,0	6156,0	8761,0	275,1
4. Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	317,0	-455	551	1545	3227,0	1018,0
5. Сукупні витрати на 1 грн. реалізованої продукції	грн.	0,97	0,98	0,99	0,96	0,95	97,8
6. Рентабельність витрат	%	0,3	-0,7	0,6	1,2	1,9	654,0
продаж		0,3	-0,6	0,6	1,1	1,9	650,0
7. Чисельність -працівників	осіб	683	669	497	424	413	60,1
-робітників	осіб	635	615	451	395	382	60,2
8. Виробіток: - 1 працівника	грн./ особу	80,7	53,3	91,5	162,0	212,5	263,4
- 1 робітника		86,8	58,0	100,9	173,9	229,8	264,8
9. Фонд заробітної плати	тис. грн.	42567,2	39678,9	36150,2	38653,8	48938,3	115,0
10. Середньомісяч на ЗП одного працівника	грн.	5193,7	4942,6	6067,5	7606,0	9886,5	190,1
11. Вартість основних засобів	тис. грн.	35982,0	32579,0	32019,0	29590,0	30249,0	84,1
12. Фондовіддача	грн./ грн.	3,1	2,2	2,8	4,6	5,8	189,2

Примітка. Складено автором на основі даних Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Додаток Г

Таблиця Г.1. Динаміка показників ефективності використання фінансових ресурсів Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Назва показника	Роки					Відхилення 2017 р. від 2013 р. (+, -)	Норма- тивне значення
	2014	2015	2016	2017	2019		
1	2	3	4	5	6	7	8
Аналіз майнового стану підприємства							
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,61	0,61	0,65	0,67	0,69	0,07	зменш.
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,0036	0,0036	0,0071	0,0111	0,0078	0,004	збільш.
Коефіцієнт вибуття	0,0011	0,0073	0,0029	0,0020	0,0001	-0,001	менше, ніж коефіцієнт оновлення основних засобів
Показники ліквідності							
Коефіцієнт покриття	0,72	0,65	0,69	0,79	0,92	0,2	0,72
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,27	0,33	0,19	0,21	0,52	0,3	0,27
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,03	0,04	0,10	0,03	0,01	0,02
Чистий оборотний капітал	-6942,0	-9307,0	-7503,0	-5057,0	-2610,0	4332,00	більше 0
Показники платоспроможності							
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,55	0,46	0,49	0,91	0,89	0,35	>0,5
Коефіцієнт фінансової залежності (фінансового ризику)	1,83	2,15	2,04	1,10	1,12	-0,71	1,25-2
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	-0,39	-0,53	-0,46	-0,26	-0,09	0,30	>0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,23	-0,40	-0,33	-0,02	-0,01	0,22	>0 збільшен- ня

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Показники ділової активності							
Коефіцієнт оборотності активів	2,03	1,43	1,94	0,49	0,59	-1,4	збільш.
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,2	4,1	5,4	7,7	7,1	1,9	збільш.
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	3,73	3,07	3,96	0,53	0,67	-3,1	збільш.
Показники рентабельності							
Рентабельності активів, %	0,58	-0,91	1,18	0,55	1,09	0,5	збільш.
Рентабельності власного капіталу, %	1,07	-1,96	2,40	0,60	1,23	0,2	збільш.
Рентабельність продукції, %	0,29	-0,64	0,61	1,13	1,84	1,6	збільш.

Примітка. Складено автором на основі даних Солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ».